Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ РЕСПУБЛИКАНСКА КОМИТЕДЭЙ, БУРЯАДАЙ ССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...нэмнай 1921 оной ...иин 21-hээ гарана. | № 250 (18573) | 1990 оной октябриин 31, среда | Сэн 3 мүн

СССР-эй БА ФРАНЦИИН ПРЕЗИДЕНТНҮҮДЭЙ УУЛЗАЛГА

...бриин 28-да М. С. Горбачев ...рижда ерэн сасуу, Ф. ...тай хөөрэлдэжэ эхил... Нэгэ нэгэндээ хан... ...hан түрүүшын үгэнүүд ...энэ уулзалгын онсо ...шартай байhые хэюу... ...дэглээ hэн. Дээдэ ту... ...ай ниитэ Европын зүб... ...урда тээ, Персидскэ ...хүшэр хүндэ байда... ...болдоод байхада, Со... Союзда боложо байhан ...нуудэй эгээл хүшэр ...ороод байхада энэ ...үнгэргэгдэнэ.

...үеын политигууд үе ...ые хүлеэн абаха, шэ... ...тайбан үе саг тээ... ...р түрүүшын, тон ехэ ...үдые дүредхаха арга... ...ба, гэжэ М. С. Горба... ...дэглэбэ. Боложо бай... ...хэрэгүүдтэ совет... ...харилсаа холбоон бү... ...hайнаар нүлөөлнэ ...СССР-эй Президент тэ... ...ха шанарые үндэрөөр

...үедэ шэнэ үзэгдэл... ...политическэ ба ухаан ...талаар hайса шэн... шэнэ үнэтэ шухаг ...тээшэ хараа замуу... дые тодорхойлхо, дэлхэй дээрэхи хэрэгүүдтэ хуушанайхяар хандаха ябадалhаа огто арсаха эрилтэ табигдана, Хэрбээ СССР тушаа политикада хуушанай хандасануудай хэрэглэгдэдэг болоо hаа, эгээл ехэ аюултай, гэжэ М. С. Горбачев онсолон зааба.

Парижда уулзалгада бэлдэлгэтэй дашарамдуулан, Ф. Миттеран хэдэ хэдэн hанамжануудые хэлэhэн; сэгнэлтэнүүдые үгэhэн, онсо анхарал хандуулмаар зүйлнүүдые тэмдэглэhэн, тэрэнэй амжалтатайгаар үнгэрхэ байhанда этигэжэ байhанаа элирхэйлhэн байгаа.

Персидскэ тохойн темэ түрүүшын хөөрэлдөөндэ юрэнхы дээрээ дайрагдаа.

Совет - француз харилсаа холбооной гол анхаралда байhан бүхы асуудалнуудые hайса хаража үзэхын тула М. С. Горбачевой Парижда ойро зуура байhан сагые ехэ ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ тухай Президентнүүд хэлсээ hэн.

Октябриин 21-нэй үдэшэ Франциин Гадаадын хэрэгүүдэй Министерствэдэ хоёр талын харилсаа холбоон үргэдхэлгэдэ хабаатай совет-француз бүлэг документнүүдтэ гар табигдаhан байна. 1991—1995 онуудай туршада СССР-эй болон Франциин хоорондохи экономическа болон промышленна, эрдэм ухаанай ба техническэ харилсаа холбооной программа, совет болон француз предприятинуудай харилсаа холбоон тухай хэлсээнэй протокол, ажалай харилсаанууд, мэргэжэлтэдые бэлдэлгын талаар харилсаа холбоон тухай хэлсээн, гар табигдаhан үдэрhөөнь хойшо тус хэлсээнэй дүримүүдые хэрэглэхэ тухай андалдалгын бэшэгүүд, СССР-эй Наукануудай академиин болон Франциин Научна шэнжэлгэнүүдэй национальна түбэй хоорондохи харилсаа холбоон тухай хэлсээн тэдэ документнүүдэй тоодо оролсоно.

Документнүүдтэ гар табиба гэбэл: совет талаhаа—СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо Л. А. Воронин, ажалай ба социальна асуудалнуудай талаар СССР-эй Гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшэ В. И. Щербаков, СССР-эй Наукануудай академиин президент академик Г. И. Марчук, француз талаhаа—гүрэнэй министр, экономикын, финансын ба бюджедэй министр Ш. Береговуа, промышленностиин ба нютагай байгууламжын министр Р. Фору, ажалай, мэргэжэлтэдые бэлдэлгын талаар министр Ж-П. Суассон болон Научна шэнжэлгэнүүдэй национальна түбэй генеральна директор Ф. Курильски.

Гар табигдаhан документнүүд хоёр ороной хоорондохи али али таладань ашатай туhатай харилсаануудые ба заншалта холбоо барисаае үргэдхэлгэдэ шэнэ алхам болохо, тэдэниие бүри үндэр хэмжээндэ гаргаха хэрэгтэ туhалха байна. Совет экономикые дэлгүүрэй харилсаануудта шэлжэн оруулалгын эрхэ байдалда эдэ документнүүд хоёр ороной эрдэм ухаанай болон бодото дүй дүршэлые бүри ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ арга олгохо ёhотой.

Гар табилгын ёhолол дээрэ үгэ хэлэхэдээ, СССР-эй Президент М. С. Горбачевой албанай хэрэгээр ерэлгэнь, мүн совет-француз шэнэ документнүүд хоёр ороной хоорондохи үрэ түгэс харилсаанда нэмэри болохо гэжэ Франциин гадаадын хэрэгүүдэй министр Р. Дюма онсолон зааба. hүүлэй жэлнүүдтэ манай харилсаанууд бүри үргэдөө, мүнөө түүхын шэнэ шатада орожо байна гэжэ тэрэ хэлэбэ, Франциин болон СССР-эй хоорондохи хани барисаанай заншалые үргэлжэлүүлhэн, эндэ гар табигдаhан документнүүд эгээл найдалай ба хани барисаанай үзэлөөр нэбтэрэнхэй.

Совет-француз харилсаа холбоое саашадань үргэлжэлүүлгэдэ гар табигдаhан хэлсээнүүд еүэ үдха шанартай юм гэжэ СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр Э. А. Шеварднадзе тэмдэглэбэ. Хоёр гүрэнэй хоорондохи онсо шухаг харилсаанууд шэнэ документнүүд соо харуулагдаа. Манай харилсаа холбоон хадаа Европодохи ба бүхы дэлхэй дээрэхи тогтонижонги байдалые бэхижүүлхэ шухала эрхэ нүхэсэл болодог гэжэ тэрэ онсолон зааба.

(ТАСС).

ЗҮБШЭЛЭЛГЫН УУЛЗАЛГА

1990 оной октябриин 27-до Москвада элдэб политическэ партинуудай, ниитын холбоонууд ба хүдэлөөнүүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй болон түлөөлэгшэдэй зүбшэлэлгын уулзалга болоо hэн.

Экономическа, социальна, политическэ ба хуулиин шухала асуудалнуудые амгалан ёhоор шиидхэлгэдэ туhалхаар бэлэн бүхы хүсэнүүдые нэгэдүүлгые хараалhан хэмжээнүүдые уулзалгада хабаадагшад зүбшэн хэлсээ. Нацинууд хоорондын хёмороо зүришэлдөөнүүдые болюулха талаар бүтээмжэтэй хэмжээнүүдые зохёохын тула хүсэлэл оролдолгонуудаа элсүүлхэ тухай партинууд болон хүдэлөөнүүдэй түлөөлэгшэд хэлсээ.

Ороной ниитын-политическэ ажабайдалые тогтонижоруулгада шэглүүлэгдэhэн партинууд хоорондын политическэ хэлсээ уулзалгада хабаадагшад баталhан, иимэрхүү уулзалгануудые үе үе болоод үнгэргэхэ хүсэлтэй байhанаа элирхэйлhэн байна.

(ТАСС).

Хүдэлмэришэд болон таряашад,
...ветскэ Союзай ажалшад! Шэн
...ьяата ажал болон эмхидэл—үн-
...hэн шухала экономическа рефор-
...н амжалтын эрхэ нүхэсэл мүн!
...билган шэнэдхэлгын шиидхэхы
...хамые—арадай ажахые тогтуу-
...тай болгохо ба дэлгүүрэй эконо-
...кодо шэлжэн орохо программые
...мжэел!

(КПСС-эй ЦК-гай ПОЛИТБЮРОГОЙ УРЯАНУУДhАА).

СДПР-эй II съездын коммюнике

Октябриин 26—28-да Свердловскдо үнгэрhэн Россин Социал-Демократическа партиин (СДПР) II (программна) съездын коммюнике тараагдаа hэн. 62 эмхиие түлөөлhэн шиидхэхы дуутай 94 делегат тэрэнэй хүдэлмэридэ хабаадаhан байгаа. Бусад партинууд болон ниитын-политическэ эмхинүүдэй 14 түлөөлэгшэд тэндэ баhал байлсаа. СССР-эй ба Россин арадай депутадууд, нютагай Соведүүдэй бүлэг депутадууд СДПР-эй съездын хүдэлмэридэ хабаадаа.

«Дэбжэлтын ба социальна демократиин зам» гэhэн партиин программын проектые зүбшэн хэлсэлгэ съездын зүблэхэ зүйлэй гол асуудал болобо гэжэ документ соо тэмдэглэгдэнэ.

XX зуун жэлдэ Россин түүхэтэ замые сэгнэлгэдэ ба мүнөөнэй байдалые сэгнэлгэдэ съездын делегадууд ехэ анхаралаа хандуулаа. Дэлгүүртэ шэлжэн оролгын ба Россин Федерацида бэелүүлэгдэжэ эхилhэн конституционно реформын эрхэ байдалда партиин ажал ябуулгын зорилгонууд найруулагдаhан байгаа.

СДПР-эй ээлжээтэ III съездые 1991 оной апрельдэ үнгэргэхэ шиидхэбэри абтаа hэн.

(ТАСС).

СОНОСХОЛ

Улаан-Үдэ хотын буряад лекториин ээлжээтэ хэшээл байгша оной ноябриин 1-дэ үдэшын 6 сагта КПСС-эй рескомой Ниитын-политическэ түбэй Ехэ зал соо болохо гэжэ «Буряад үнэн» газетын редакци, «Знание» бүлгэмэй республиканскэ эмхиин правлени мэдээсэнэ.

Лекциин темэ: **«АБКМ-эй VIII Генеральна конференциин (сентябрь, Улаан-Баатар) болон СССР-эй буддын шажантанай X съездын (октябрь, Улаан-Үдэ) дүнгүүд тухай».**

Түүхын эрдэмэй доктор **Регби Ешиевич ПУБАЕВ**, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи шажан мүргэлэй талаар Соведэй Буряадай ССР-тэхи түлөөлэгшэ **Владимир Гуруевич БАТОМУНКУЕВ** лекцинүүдые уншаха.

Буряад арадай түүхын болон соёл болбосоролой асуудалнуудаар hонирходог бүхы хүнүүдые уринабди.

„Буряад үнэн"-91

МИНИИ БАГША

Мүнөө газетэ, журналнуудые захиха тон харюусалгатай хүдэлмэри ябуулагдажа эхилэнхэй. Хүн бүхэн өөрынгөө дуратай газетэ, журналнуудые захижа, сэдьхэлээ ханана. Би өөрынгөө дуратай түрэл болоhон «Буряад үнэн» газетэ жэл бүри захидаг хүм. Юундэ би «Буряад үнэн» газетэ уншанабиб гэhэн асуудалда иигэжэ харюусаха байнаб. Минии үшөө балшар бага ябахада, эхэмни «Буряад үнэн» бэшүүлдэг hэн. Бидэ үхибүүд Хоца Намсараевай шүлэгүүдые, үльгэр, онтохонуудые hонирхон уншадаг байгаабди. Республика дотор боложо байhан үйлэ хэрэгүүд, хубилалтанууд, hонинууд тухай «Буряад үнэн» газетын хуудаhанууд дээрэ тобшоор, үнэн сэхээр бэшэгдэдэг байгаа, мүнөөшье яhала hайн материалнууд гаража байдаг гээшэ.

Би «Буряад үнэн» газетые 50 жэлэй туршада алгадгүй уншажа, ехэ юумэ мэдэжэ, ойлгожо абанаб. «Буряад үнэн» газетэ минии багшамни гээд хэлэхэ хүсэлэнтэйб. Юундэб гэхэдэ, түрэл буряад хэлэнэй, соёлой хүгжэлтэдэ «Буряад үнэн» газетэ ганса минии бэшэ, булта буряад зониие hайн hайхан юумэндэ hургажа байhан бултанаймнай багша мүн болоно гээд хэлэхэ дүүрэн эрхэтэйбди.

hүүлэй жэлнүүдтэ би «Уншагты, hонирхохол байхат», «Хэншье юуншье мартагдаагүй», «Республикымнай ажалай үдэрнүүд» гэhэн булан доро үгтэhэн материалнуудые илангаяа hонирхолтойгоор уншанаб. hүүлэй сагта «Хүн ба үе саг» гэhэн булангай материалнууд уншагшадай анхарал ехээр татана. Иимэ материалнууд саашадаа бүри олоор толилогдодог hаа, бүришье hаа hайн байгаа гээд hанагдана. Буряад арадай түүхэ, домогууд тухай материалнуудые бүри олоор гаргажа байгаа hаа, уншагшадта hонирхолтой байха hэн.

«Буряад үнэн» газетын хуудаhанууд дээрэ hонирхон уншамаар материалнууд, мэдээсэлнүүд яhала олоор толилогдоно. Теэд минии hанахада ТАСС-ай, түбэй газетэнүүдтэ толилогдоhон материалнууд «Буряад үнэнэй» хуудаhануудта ехэ олоор гаргагдана. Энээниие бага зэргээр гуримшуулжа, республика дотор боложо байhан хубилалтанууд тухайгаа бүри hонирхолтойгоор бэшээ hаа, hайн бэлэй гээд hанагдана, Республикымнай мэдээжэ дуушад, шүлэгшэд, уран зохёолшод, уран зураашад өөhэдынгөө ажал хэрэг, саашанхи хараа зорилгонууд тухайгаа тобшо тэдыгээр бэшэдэг болоо hаань, hайн бэлэй. Бидэ ехэл дуратайгаар уншаха hэмди. Бидэ бултадаа «Буряад үнэн» газетын хүдэлмэридэ туhалалсаха, энэ газетээ хамтын хүсөөр hонин болгохо, удха шанарыень дээшэлүүлхэ болонолди даа. Минии hанахада, Буряадаймнай уран зохёолшод «Буряад үнэн» газетэдээ али бүгэдын туhаламжа хүргэнэгүй, холбоо барисаа hулатай байна хэш даа. Юундэб гэхэдэ, мэдээжэ шүлэгшэдэй, уран зохёолшодой шэнэ бүтээлнүүд тон үсөөн лэ толилогдоно. Энэ дутагдалые усадхаха шухала. «Буряад үнэн» газетээ бүри hонин, уншасатай болгохын тула бидэ буряад зон бултадаа оролдохо зэргэтэйбди.

М. ДЫЛЫКОВ.
барилга-хабсаралгын 651-дэхи поездын хүдэлмэришэн.
Хойто-Байгалай район.
Солнечный hуурин

БУЛТАНДА ТУhАТАЙ

Байгша ондо «Үнэн» газетын захил тухай ехэ хөөрэлдөөн гарана. Иимэ хөөрэлдөөн туhатайшье гээшэ хаш даа гээд hанагдана. Өөрынгөө түрэл хэлэн дээрэ hонирхолтой статья, үльгэр, домог, шүлэгүүдые уншажа байхада, сэдьхэлдэ ехэ зохид болошодог гээшэ ааб даа. Манай Захааминай хүч зон өөрынгөө түрэл «Буряад үнэниие» олоороо захидаг, hонирхон уншадаг заншалтай юм. Айл бүхэндэ ороходо, «Үнэн» газетээ уншажа, ямар нэгэ статья тухай зүбшэн хэлсэжэ hуухал даа. Би өөрөө Борто нютагай хүм. Манай бортынхид «Үнэнөө» ехэ хүндэлдэг, саг болзортонь гэр бүлөөрөө захил хэдэг байха юм.

1975 онhоо хойшо Хойто-Байгалай районой Ангарскын совхоздо hаалишанаар ажалланаб. Намтай суг хамта Захаамин нютагай Цэрэн-Дулма Намсараева хүдэлдэг юм. Ц.-Д. Намсараева үнеэн бүриhөө жэлдээ 3500—3700 килограмм hү абажа, район, республика дотороо ехэ суурхаhан юм. Бидэ «Буряад үнэн» газетээ захижа абадаг, тэндэ республикын hаалишадай дүй дүршэл тухай hонирхолтой материал уншадаг, үхэр мал шахан таргалуулха, ехэ hү абаха нюусанууд тухай мэдэжэ абадаг зомди. Журналист М.-Ц. Намжиловай хүдөөгэй ажалшад, ажахынууд тухай бэшэhэн материалнууд hонирхолтой байдаг. hаалишадай, малшадай ажал хэрэгые М.-Ц. Намжилов hайн мэдэдэг дээрэhээ хүдөөгэй ажабайдалые үнэншэмэ зүбөөр харуулжа шадана. Ц.-Х. Намсараева бидэ хоёр, М.-Ц. Намжиловай материалнуудые аргагүй hонирхон уншажа, үхэр мал тобир тарганаар адуулжа, ехэ hү абаха нюусануудые мэдэжэ абадаг гээшэбди. «Буряад үнэн» газетэ арадай жэнхэни хэлые, соёлые, ёhо заншалнуудые хүгжөөхэ, нарижуулха талаар аргагүй ехэ үүргэ нүлөө үзүүлнэ. Хүдөө ажахые яажа хүгжөөхэ талаар бага бэшэ ажал ябуулга бэелүүлнэ. «Буряад үнэн» газетые уншадаг дээрэhээ энэ бүгэдые сүм мэдэжэ абаад ябадагбди. Тиимэhээл «Үнэнөө» булта буряадууд захидаг болоёл. «Буряад үнэниие» захяа hаа, бүхы асуудалнуудтаа төб гэмэ харюу, зүбшэл заабари абаад лэ байхат.

В. РАДНАЕВА,
«Ангарай» совхозой hаалишан.
Хойто-Байгалай район.

БУРЯАДАЙ ССР-эй СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКА ХҮГЖЭЛТЫН 1990 ОНОЙ ЮhЭН hАРЫН ДҮНГҮҮД ТУХАЙ

...оной январь—сентябрь ...нуудта республика дотор ...хүшэр эрхэ байдалда ...жые хубилган шэнэд... ...ябуулагдаа. Тиимэhээ ...ажахын hалбаринуудта ...итай хүгжэлтэ хангагда... Промышленна үйлэдбэ... ...хэмжээн доошолоо. 55 ...онияти хэлсээнэй ёhоор ...укци эльгээхэ түсэбөө ...эгүй. Үнгэрhэн жэлэй ...еынхитэй сасуулбал, үр... ...хураалга, тэжээл бэлэд... ...муугаар ябуулагдана, ...о таряа, хартаабха ба... ...суглуулагдаа, мяханай ...укци үйлэдбэрилгэ, бэлэд... ...ба бүйлуулан гаргалга ...олоо, мориhоо бэшэ бу... ...малай тоо толгой ...рээ. Капитальна барилгын ...эн доошолоо. Нёдондо ...энэ үеынхидэ оробол, ...оршын хэмжээн 15 про... ...р доошолhон байна.

...үүр дээрэхи байдал хүн... ...олонхой. Худалдагдаха эд бараанай нөөсэнүүдэй хэмжээн доошолоо. Банкда мүнгэнэй орохо түсэб дүүргэгдээгүй, түсэбөөр хараалагдаhанhаа үлүү мүнгэн эрьесэдэ оруулагдаа. Гүрэнэй нөөсэнүүдhээ дэлгүүрэй жасада мяханай продуктнууд, сагаан эдеэнэй зүйлнүүд. тоhон, сыр, саахар, овощой консервэнүүд багаар үгтөө. Үнэ сэн горитойгоор нэмээ.

Иимэ эрхэ байдалда арадай хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилхэ түсэб 3,6 процентээр, хүн зониие хангалгын хэмжээн 3,3 процентээр дээшэлбэшье, дэлгүүр дээрэхи байдалые hайн тээшэнь хубилгажа шадаагүй байха юм. Хүн зоной олоhон мүнгэнэй олзо доходоо гаргашалагдаhанhаа холо дээгүүр байгаа.

Байгша оной январь—сентябрь hаранuудта республикын экономическа болон социальна хүгжэлтын гол дүнгүүдэй ургалтын хэмжээе удаадахи тоонууд харуулна:

	1990 оной 9 hара процентээр 1989 оной 9 hарада
...мышленна продукциин хэмжээн	98
...зоной хэрэглэмжэ хангалгын эд ...а үйлэдбэрилгэ	104
...э ажахын продукци худалдан ...лгэ	
...н	89
...н	99,3
...абха	59
...ба шубуун (амидын шэгнүүрээр)	96
	101
...эн	107
...hомололгонуудай эшээр ашаг... ...да оруулга	
...фонднууд	92
...н гэрнүүд	100,7
...ай бүтээсэ	
...ышгэнностьда	100,1
...агада	94
...ной ба кооперативна худалдаа ...анай розничнэ эд ...анай эрьесэ	107
...зондо үзүүлэгдэhэн түлбэритэй ...лга	108
...ай ажахын олзо (доходоо)	83

СОЦИАЛЬНА ХҮГЖЭЛТЭ

Байгша оной январь—сентябрь hаранuудта 714,3 миллион түхэригэй хэмжээнэй (розничнэ сэнгээр) **хүн зоной хэрэглэмжэ хангалгын эд бараан** үйлэдбэрилэгдөө. Үнгэрэгшэ жэлэй энэ үеынхитэй сасуулбал, 29,7 миллион түхэригөөр (гү, али 4,3 процентээр) ехэ болоно. Гэбэшье гүрэнэй түсэбөөр хараалагдаhанhаа 5,7 процентээр бага болоно.

Эдеэ хоолой зүйлнүүдээр хүн зониие хангалга муудаhан байна. Үнгэрэгшэ жэлэй юhэн hарынхитай сасуулбал, эдеэ хоолой зүйлнүүдые үйлэдбэрилгэ 5,1 процентээр доошолоо юм. Энэ жэлэй гүрэнэй түсэб 76 процент бэелүүлэгдээ.

Юhэн hарын туршада эдеэ хоолой зарим зүйлнүүд үйлэдбэрилэгдөө гэбэл:

	1990 оной 9 hарын туршада үйлэдбэрилэгдөө	Түсэб дүүргэлтын процент	1990 оной 9 hарын туршада 1989 оной 9 hаратай жэшэбэл (процентээр)
Мяхан (промышленна үйлэдбэри) мянган тонно	27098	103	93
Колбасагай зүйлнүүд, мянган тонно	9820	93	93
тоhолиг сыр, мянган тонно	1518	103	99,9
малай тоhон, мянган тонно	2707	110	106
hүнэй зүйлнүүд (hүн гэжэ тоолоходо) мянган тонно	84582	99,6	97
Консервэнүүд, мянган условно баанха	215535	102	60
тэрэ тоодо:			
мяханай	9085	98	38
плодоовощой	9709	106	108
загаhанай	2741	99,7	87
гурил, мянган тонно	69477	104	100 2
хүрпээ, тонно	321	111	90
хилээмэн ба хилээмэнэй зүйлнүүд, мянган тонно	74,2	104	101
кондитерска зүйлнүүд, мянган тонно	18,2	102	97
макароной зүйлнүүд, мянган тонно	5,4	104	103
hэрюун ундан, мянган дал	1093	107	93
минеральна уhан, 0,5 миллион бүтылхэ	2320	61	79
архи ба архиин зүйлнүүд, мянган дал	883	109	114
пивэ, мянган дал	698	97	114

Мяха, колбасагай зүйлнүүдые, сыр, hү, мяханай ба загаhанай консервэнүүдые, хүрпээ, кондитерска зүйлнүүдые, hэрюун унда ба минеральна уhа үйлэдбэрилгын хэмжээн доошолоо.

Байгша оной юhэн hарын туршада эдеэ хоолой промышленностиин предприятинууд хэлсээтэ ёhоор продукци эльгээхэ уялгаа 99,6 дүүргээ (810 мянган түхэригэй хэмжээнэй продукци эльгээгдээгүй), «Бурятскагропищепром» нэгэдэлэй предприятинууд уялгаа дүүргээгүй байха юм.

157 миллион түхэригэй хэмжээнэй хүнгэн промышленностиин эд бараан үйлэдбэрилэгдөө, үйлэдбэриин ургалта 19,1 миллион түхэригөөр гэхэ гү, али 13,9 процентээр ехэ болоно.

Хүнгэн промышленностиин зүйлнүүдые ба арадай хэрэглэмжын эдеэ хоолой бэшэ эд бараа үйлэдбэрилгэ иимэ тоонуудаар тодорхойлогдоно:

	1990 оной 9 hарын туршада үйлэдбэрилэгдэhэниинь	Түсэб дүүргэлтын процент	1990 оной 9 hарын туршада 1989 оной 9 hарынхитай жэшэбэл (процент).
Ноохон бүдүүд, миллион дүрбэлжэн метр	1,9	103	108
Угаагдаhан ноохон, мянган тонно	16,8	100,8	97
Нэхэмэл зүйлнүүд, миллион хэhэг	5,9	99,5	108
Оёдолой промышленностиин (нормативна үнэ сэнгээр) миллион түхэриг	2,8	104	103
hэеы гутал, мянган паар	150	101	100,0
Мебель, миллион түхэриг	23,0	104	105
Юумэ угаадаг машинанууд мянган хэhэг	170	100,0	101
Электрочайнигууд, мянган хэhэг	219	115	117
Саадай гэрнүүд, хэhэг	1380	98	142

Арадай хэрэглэмжын эдеэ хоолой бэшэ эд бараа бүтээлгэ (хүнгэн промышленностиин зүйлнүүдгүйгөөр) 16,4 миллион түхэригөөр гэхэ гү, али 13 процент нэмэжэ, 146,9 миллион түхэриг болобо. Оборонно промышленностиин предприятинуудые ондоо шэглэлтэй болгожо байхада, тэндэ арадай хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгэ бүхы промышленностьтай сасуулхада, бүри эршэмтэйгээр дээшэлhэн байгаа. Иимэ предприятинуудта эд бараа үйлэдбэрилгын ургалта 24,5 процент болобо.

Байгша оной юhэн hарын туршада гүрэнэй ба кооперативна наймаанай **розничнэ эд бараанай эрьесэ** 1232,3 миллион түхэригтэ хүрөө гэхэ гү, али үнгэрhэн жэлэй энэ үеынхитэй сасуулхада, 134,8 миллионоор ехэ болоhон байна, тэрэ тоодо гүрэнэй розничнэ сэнгэй дээшэлhэнhээ дулдыдан 55,3 миллион түхэриг, алкогольно унданuудые худалдаhанhаа 17,7 миллион түхэриг, эд бараанай хэмжээнэй ехэ болоhонhоо 61,8 миллион түхэриг оруулагдаhан байна.

Энэ жэлэй январь—сентябрь hаранuудта гүрэнэй нөөсэhөө эдеэ хоолой зүйлнүүдые дэлгүүртэ гаргалга үнгэрhэн жэлэй энэ үеынхитэй сасуулбал, 6,5 миллион түхэригөөр доошолоо, тэрэ тоодо мяханай зүйлнүүд — 16 процентээр, сагаан эдеэнэй зүйлнүүд —14, үндэгөөр хэгдэдэг продуктнууд —2, саахар —12, плодоовощой консервэнүүд — 38, сельдь — 23, овощ — 5, цитрусууд 59 процентээр багаар үгтөө.

Гэхэтэй хамта зарим зүйлнүүд ехээр үгтэhэн байха юм, жэшээлбэл, маргарин ба маргаринай зүйлнүүд — 2 процентээр, кондитерска зүйлнүүд — 1,3, сай —6, ургамалай тоhон — 28, фрукт —15, бахчанууд — 32, макароной зүйлнүүд—8 процентээр ехээр гаргагдаа.

Энэ жэлдэ розничнэ эд бараанай эрьесые эдеэ хоолой бэшэ эд бараагаар хангалга хангалтатай бэшэ. Үнгэрhэн юhэн hарын туршада худалдаа наймаанда нёдондохи жэлэй энэ үеынхитэй сасуулхада, ноохон бүдүүд —10 процентээр, торгон бүдүүд —28. лёнhоо нэхэгдэhэн бүдүүд 39, нэхэмэл зүйлнүүд — 7, тамхинай зүйлнүүд —6 процентээр багаар оруулагдаа. Коверой зүйлнүүд, радиоприемно түхеэрэлгэнүүд, телевизорнүүд, мебельнүүд худалдаа наймаанда дуталдаhаар лэ байгаа. Оёдолой, оймhоной, нэхэмэл зүйлнүүдые худалдаха талаар хүн зоной хэрэглэмжэ хангагдажа шадагдаагүй.

Статистикын управлениин тодорхойлhоной ёhоор, хотын магазинуудта, кооперативуудта эдеэ хоолой бэшэ эд бараанай розничнэ сэнгүүд нэмээ. Байгша оной гурбадахи кварталда тэдэнэй индекс 110,9 процент болобо. Бүдүүдэй сэн — 13 процент, хубсаhа хунарай ба дотор хубсаhанай — 6, малгайн (ангай арhаар оёгдоhон ба нэхэмэлhээ бэшэниинь) 18, ангай арhаар оёгдоhон эд бараанай — 10, арhан гуталай —11, галантерейн —27, мебелиин —8, ковернуудай зүйлэй —43, шаазан ба үнгэтэ шабараар хэгдэhэн амhартанuудай —35, часынуудай —13, электротоварай —11, саарhанай ба канцелярска эд бараанай —23, барилгын материалнуудай —11, алтанай зүйлнүүдэй —48, медикаментнүүдэй ба химтоварнуудай —27 процент нэмэhэн байна.

Эдеэ хоолой зүйлнүүдэй магазинуудта хомородоходо, хүн зон дэлгүүр дээрэhээ абаха ушартай болоо. Эндэ үнэ сэн нэмэhээр. Үнгэрhэн жэлэй энэ үеынхитэй сасуулбал, дэлгүүр дээрэ хартаабхын сэн — 24, капустын — 39, hонгиноын — 52, чесногой —78, яблокын — 20, мяханай — 21, зүгын тоhоной — 25 процентээр, свеклын — 2,4 дахин нэмэhэн байна.

Горкоопторгдо сэнгүүд мүн лэ нэмээ: үхэрэй мяханай 4 түхэриг 50 мүнгэнhөө 8 түхэриг хүрэтэр, гахайн мяханай 4 түхэриг 30 мүнгэнhөө 6 түхэриг 20 мүнгэн хүрэтэр, яблокын 2 түхэриг 20 мүнгэнhөө 2 түхэриг 80 мүнгэн хүрэтэр, колбасна зүйлнүүдэй 6 түхэриг 50 мүнгэнhөө 8 түхэриг 70 мүнгэн хүрэтэр, хартаабхын ба овощой үнэ сэнгүүд гүрэнэй магазинуудташье нэмэнэ: хартаабхын — 2,3 дахин, капустын — 3,2 дахин, hонгиноын — 162 процент үгэрсын —138, помидорой — 196 процент, свеклын — 3,6 дахин, морхообой — 4 дахин ехэ болоо.

Кооперативуудай тогтооhон сэнгүүд гүрэнэйхиhөө 1,8 дахин, тэрэ тоодо оёгдоhон, ангай арhаар оёгдоhон зүйлнүүдэй — 1,8 дахин, нэхэмэл зүйлнүүдэй — 1,6 дахин, гуталай 1,9 дахин, гоёолтын зүйлнүүдэй — 4,4 дахин дээгүүр байха юм.

Байгша оной январь—сентябрь hаранuудта республикын хүн зондо 115,9 миллион түхэригэй **түлбэритэй хангалга** үзүүлэгдэбэ, үнгэрhэн жэлэй энэ үеынхитэй сасуулбал, 8,3 миллион түхэригөөр ехэ болоhон байна. Дүрбэнэйнь нэгэ хубинь ажаhуудалай талаар хангалга болоно. Ажаhуудалай талаар хангалгын түсэб 100,8 процентээр бэелүүлэгдээ. Гэхэтэй хамта зарим зүйлэй хангалгын талаар хүн зоной хэрэглэмжэнүүд хүсэд хангагдаагүй байха юм.

(Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта).

БУРЯАДАЙ ССР-эй СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСК[illegible] ХҮГЖЭЛТЫН 1990 ОНОЙ ЮҺЭН ҺАРЫН ДҮНГҮҮД ТУХАЙ

(Түгэсхэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

ГЭР БАЙРЫН БА СОЦИАЛЬНО-СОЁЛОЙ БАРИЛГА

Һомологдоһон бүхы мүнгэнэй ашаар байгша оной юһэн һарын туршада 264,2 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай 3953 **квартира** ашаглалгада оруулагдаба. Гэр байра барилгын жэлэй түсэб 44 процент бэелүүлэгдээ. Үнгэрһэн жэлэй энэ үеынхитэй сасуулбал, гэр байра ашаглалгада үгэлгэ 0,7 процентээр дээшэлээ, эндэ хэрэглэгдэһэн мүнгэ зөөри 10 процентээр доошолоо. Гүрэнэй туһаламжа хэрэглэн, хүн зон өөһэдөө 23,3 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай 413 байрын гэр бодхоогоо. Энэнь ашаглалгада үгтэһэн бүхы байрын хэмжээнэй 9 процентнь болоно.

Гэр байра барилгын кооперациин мүнгэ зөөрэр 8,8 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүд ашаглалгада оруулагдаа.

Подрядна эмхинүүдтэ гэр байра бариха жэлэй түсэбые дүүргэлтэ хангалтагүй: Жилгражданстрой (12 процент), Бурятэнергострой (35 процент), Нижнеангарсктрансстрой (45 процент), Бурлесстрой (34 процент).

1988 оной декабриин 2-то абтаһан СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй «Гүрэнэй ба ниитын гэр байрын жасаһаа эрхэтэдтэ үмсэдэнь квартиранууды худалдаха тухай» 1400-дахи тогтоолой ёһоор эрхэтэдтэ үмсэдэнь 98 квартира (гэр) худалдагдаһан байна, тэрэ тоодо нютагай Соведүүдэй гүйсэдкомууд 20 квартира худалдаа юм. Нютагай Соведүүдтэ гэр байра худалдан абаха тушаа эрхэтэдһээ ороһон мэдүүлгэнүүдэй 74 процентнь лэ шиидхэгдэһэн байна. Тиин хамта дээрээ 137,8 мянган түхэриг мүнгэн оруулагдаа, энэнь худалдагдаһан квартирануудай (гэрнүүдэй) бүхы үнэ сэнгэйнь хэмжээнэй 39 процентнь болоно. Нютагай бюджедтэ 55,3 мянган түхэриг гэхэ гү, али 40 процентнь оруулагдаа.

Республикын предприятинуудай ба эмхинүүдэй **намар-үбэлэй хаһада хүдэлхэ** хэрэгтэ **бэлэдхэл** гээгдэлтэйгээр ябуулагдажа байна. Байгша оной октябриин эхеэр 272 мянган тонно шулуу нүүрһэн нөөсэлэгдөө, харин үнгэрэгшэ жэлэй энэ үедэ 284,6 мянган тонно нөөсэлэгдөөд байһан юм. Шулуу нүүрһэнэй нөөсэ Селенгинскын ЦКК-да, «Татарский ключ» карьертэ (50 процент), Зэдын комбинадта (17 процент) бага болоно. Мүн түлеэ залһанай нөөсэ бага. Хэрбээ үнгэрһэн жэлэй энэ үедэ 92,8 мянган кубометр бэлэдхэгдэһэн һаа, мүнөө жэлдэ 65,5 кубометр бэлэдхэгдээ. Түлишэ болгон хэрэглэгдэхэ мазудай нөөсэ нэгэ бага дээшэлжэ, 23,1 мянган тоннодо хүргэгдэнхэй.

Үбэлдэ бэлдэхэ талаар баталагдаһан хэмжээ ябуулгануудые (даабаринуудые) министерствэнүүдэй ба албан зурганuудай предприятинууд («Бурятжилкомхоз» нэгэдэлһээ бэшэниинь) дүүргээгүй. Байгша оной октябриин нэгэнэй байдалаар дулаа дамжуулдаг сетьнүүдые заһабарилга 83 процент (378,7 километр) бэелүүлэгдээ, тэрэ тоодо 24,8 километр хуушарһан сетьнүүд һэлгэгдээ, энэнь 65 процентнь болохо юм. Байрын гэрнүүдтэ хэгдэхэ бэлдхэлэй хүдэлмэриин 78 процентнь (1734,2 мянган дүрбэлжэн метр бүхы талмайн) бэелүүлэгдээ. Байрын гэрнүүдтэ, социально-соёлой ба ажаһуудалай хэрэглэмжэнүүдые хангаха объектнүүдтэ дулаа үгэхэ котельнүүдэй 75 процентнь (374 единицэ) заһабарилагдаа.

Байгша оной январь—сентябрь һарануудта бүхы һомололгонуудай ашаар 2684 һурагшадай һураха (жэлэй түсэбэй 38 процент) **юрэнхы эрдэмэй һургуулинууд,** 50 һууритай (2 процент) үхибүүдэй саад, 60 оротой больница (21 процент) баригдаа. Үнгэрһэн жэлэй энэ үетэй сасуулбал, үхибүүдэй саадуудые ашаглалгада үгэлгын хэмжээн доошолоо, юрэнхы эрдэмэй һургуулинууд, больницанууд олоор үгтөө.

1990 оной зун пионерскэ болон бэе махабадые һайжаруулгын бусад лагерьнуудта 53 мянган үхибүүд амараа, энэнь юрэнхы эрдэмэй һургуулинуудай һурагшадай 79 процентнь болоно. 1990/91 һуралсалай жэлэй эхилхэдэ, юрэнхы эрдэмэй һургуулинуудта 187,5 мянган һурагшад, тэдэнэй 23,2 мянганиинь нэгэдэхи классай һурагшад байса. Нэгэдэхи классай һурагшадай 10,2 мянганиинь зургаан наһатайшуул юм. Гадна үхибүүдэй саадуудта нэгэдэхи классай программаар 1,6 мянган үхибүүд һуралсана.

Хоёрдохи, гурбадахи халаанда һурадаг үхибүүдэй тоо нэгэ бага үсөөрөө. (1989/90 онуудай һуралсалай жэлтэй зэргэсүүлбэл, 98,9 процент болоно).

Тусхай дунда һургуулинуудта һурадаг һурагшадай тоо 15,9 мянгада хүрөө, дээдэ һургуулинуудта—20,6 хүн һуранэ. Техническэ мэргэжэлэй училищинуудта 12 мянга гаран һурагшад тоологдоно.

Байгша оной юһэн һарын туршада республикын промышленна предприятинууд агаарта 114,4 мянган тонно хорото бодосуудые хаяба, энэнь үнгэрэгшэ жэлэйхидэ орходоо, 7 мянган тонноор бага юм. Гэбшье 157 предприятиин 34-нь (22 процент) хорото бодосуудые агаарта ехээр хаяа. Тэдэнэй тоодо локомотив заһабарилгын завод, Хяагтын ээрэлгэ-нэхэлгын фабрика, Заудагай хилээмэнэй комбинат, хүүргэнүүдэй түмэр хэрэгсэлнүүдэй завод, Таловкын түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдэй завод, Улаан-Үдын, Хяагтын, Селенгинскын хилээмэнэй заводууд оролсоно. Агаар бузарладаг томо томо предприятинуудай зарииманиинь энэ үедэ хорото бодосуудые хаялгые бага болгоһон байна. Жэшээлбэл, Гусиноозерскын ГРЭС—2,8 мянган тонноор, Селенгинскын ЦКК—1,8 мянган тонноор, Тимлюйн цементын завод—74 тонноор, 1-дэхи Улаан-Үдын ТЭЦ—1,1 мянган тонноор, шэлэй завод—117 тонноор, Зэдын комбинат—132 тонноор бага болгоо юм.

1990 оной июниин 1-нэй байдалаар республикын промышленна 47 предприяти дээрэ хорото үлэгдэлнүүдэй бии бололгые, хэрэглэлгые ба сэбэрлэлгые шалгажа үзэгдэһэн байна. Эдэ предприятинуудай 45 процентнь лэ хорото үлэгдэлнүүдые бүридхэлдэ абадаг байгаа. Бусад предприятинууд, тэдэнэй тоодо Селенгинскын ЦКК, «Гусиноозерская» уурхай, Тимлюйн цементын завод, Хяагтын плавико-шпатова рудник, һэеы гуталай фабрика, Сүхын арһанай завод, Сэлэн-Дүүмын туршалгын-механическа завод, Таловска түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдэй завод хорото үлэгдэлнүүдэй бии, үгыень бүридхөөгүй байха юм.

Бүридхэлдэ люминисцентнэ лаампанууд, тэдэнэр ртуть гаргадаг, нефтиин продуктнууд, аккумуляторта хэгдэдэг бодосууд болон бусад абтаха ёһотой.

Предприятинуудай, нэгэдэлнүүдэй олохон хүтэлбэрилэгшэд экологиин талаар бэлэдхэлгүй гэжэ шэнжэлгын материалнууд гэршэлээ. Энэнь республика доторхи оршон тойронхи байгаалиин байдалые зүбөөр тодорхойлхо арга боломжо олгоногүй ха юм.

ЭРДЭМ ТЕХНИКЫН ДЭБЖЭЛТЭ

1990 оной июлиин 1-нэй байдалаар промышленна предприятинуудай **оньһожоруулгын, автомат хэрэгсэлнүүдээр** хангагдаса шалгагдаһан байха юм. Шалгагдаһан 202 промышленна предприятиин 101-ниинь (50 процент) оньһожоруулгын автомат хэрэгсэлнүүдээр хангагдаагүй байгаа. Шалгалтын материалнууд юу харуулнаб гэхэдэ, үйлдэбэриие оньһожоруулха, автомат оньһотой болгохо талаар предприятинуудта хүдэлмэри ябуулагданагүй.

1987 оной майн 14-дэ хэгдэһэн шалгалтын дүнгүүдтэй сасуулбал, оньһожоруулагдамал автомат лини, комплексноор оньһожоруулагдаһан, автоматизацилагдаһан участок, цехүүд олошоруулагдаагүй байна. Бар хүсөөр хэгдэдэг хүдэлмэриин хэмжээн (41,3 процент) ехэ байһаар, промышленно-үйлдэбэриин гол фонднууд 8,2 жэлэй туршада гаргашаая тэхэрюулнэ. Байгша оной июлиин 1-дэ промышленна предприятинуудта комплексно-оньһожоруулагдамал 283 участок, 102 цех, 15 склад автомат оньһотой 10 участок, 10 цех, 2 склад бии байгаа. Мүн оньһожоруулагдамал 501, автомат оньһотой 53 поточно лини тодхогдсо.

Республикын промышленна предприятинуудта 10—20 жэлдэ ашаглагдажа байһан түхеэрэлгэнүүдэй удельнэ хуби горитой ехэ. Тодхогдоһон оньһожоруулагдамал, автомат лини ашаг үрэгүйгөөр хэрэглэгдэнэ. Шалгалтын үнгэргэгдэһэн үдэр бүхы оньһожоруулагдамал поточно линиин 97,8 процент, бүхы автомат линиин 98,1 процент хүдэлгэгдэжэ байгаа һэн. Комплексно-оньһожоруулагдамал линиин 11,3 процентнь проектнэ хүсэ шадалайнгаа хахадһаа багаар ашаглагдана, эдэ линиин 47 процент дүүрэн хүсэндөө хүдэлгэгдэнэ.

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Үнгэрэгшэ жэлэй январь-сентябрьтай сасуулхада, **промышленна үйлдэбэриин ниитэ хэмжээн** 1,7 процентээр бага болгогдоо. Баталһан хэлсээнэй ёһоор продукци худалдаха түсэб 98,5 процент дүүргэгдээ. Бүхы предприятинуудай 28 процентнь энэ талаар түсэбөө дүүргэнгүй, 22,4 миллион түхэригэй продукци хэрэглэгшэдтэ дутуу эльгээгдээ (1989 оной 9 һара соо энэ дүн 21,3 миллион түхэриг байһан юм).

Нүүрһэнэй, үнгэтэ металлургиин, электротехническэ, металл болбосоруулгын, модо бэлэдхэлгын, модо болбосоруулгын, барилгын материалнуудай, кондитерска, үрэ жэмэсэй, овощой болон һүнэй һалбаринуудта промышленна продукци үйлдэбэрилгэ үнгэрэгшэ жэлэйхитэй сасуулхада, бага болоһон байна. Хара металлургиин, бүд нэхэлгын, пивэ шаналгын һалбаринуудта промышленна продукци гаргалгын хэмжээн дээшэлүүлэгдээ.

Арадай хэрэглэмжын («Б» бүлэгэй) продукци үйлдэбэрилгэ үнгэрэгшэ жэлэй энэ үеынхиһөө 2,1 процентээр дээшэлүүлэгдээ, энэ үе соо үйлдэбэриин хэрэгсэлнүүдые («А» бүлэгэй) үйлдэбэрилгэ 2,9 процентээр доошолуулагдаа.

Промышленностьда **ажалай бүтээсэ** оройдоол 0,1 процентээр дээшэлүүлэгдээ юм.

Баталһан хэлсээнэй ёһоор продукци худалдаха, ашаг олзо абаха түсэбүүдэй дүүргэлтэ, ажалай бүтээсын, продукциин хэмжээнэй бодото ургалта (доошолго) удаадахи дүнгүүдээр тодорхойлогдоно:

	баталһан хэлсээнэй ёһоор продукци худалдаха түсэб дүүргэлтэ	ашаг олзо абаха түсэб дүүргэлтэ	бодото ургалта: ажалай бүтээсын	бодото ургалта: продукциин хэмжээнэй
Союзна мэдэлэй промышленна предприятинууд				
«Бурятэнерго» нэгэдэл	—	4,5 дахин	X	95,5
Холбоолжоной нүүрһэнэй уурхай	99,3	112,9	—9,2	—4,2
Зэдын вольфрам-молибденэй комбинат	100	105,5	—3,9	—0,1
«Электромашина» завод	100	105,6	—6,8	—5,7
«Теплоприбор» завод	100	110	1,7	5,5
«Бурятферммаш» нэгэдэл	100	113,7	1,9	4,7
Селенгинскын целлюлозо-картоной комбинат	100	148,1	6,7	0,8
«Забайкаллес» нэгэдэл	93,6	—	92,8	89,3
Тимлюйн цементын завод	100	117,5	1,5	98.2
Тимлюйн асбоцементнэ зүйлнүүдэй завод	100	88,9	—6,6	—17,1
Локомотив-вагон заһабарилгын завод	95,1	110,5	4,1	—3,1
Хүүргэнүүдэй түмэр хэрэгсэлнүүдэй завод	97	104,9	11,2	3,5
Республиканска мэдэлэй промышленна предприятинууд				
Шэлэй завод	100	126,6	1,4	1,4
Нарин сэмбын комбинат	100	145,4	4,7	4,2
Улаан-Үдын трикотаж гадар хубсаһанай фабрика	96,3	102,2	—0,2	5,2
«Байкалрыбпром» нэгэдэл	100	83,3	—5,5	—9,2
Ой модоной ажахын нэгэдэл	97,3	90,3	—9	—10,8
«Бурятхлебопродукты» нэгэдэл	100	118,6	—2,9	—1,9
Хэблэлэй талаар гүрэнэй комитет	99,7	x) 124,4	3,8	2,6
«Буржелезобетон» нэгэдэл	93,2	x) 87,8	5,1	1,5
Агропромсоюз	99,6	96,7	—7,5	—8,5
Тэрэ тоодо:				
«Агропищепром» нэгэдэл	98,7	60,7	—11,4	—2,4
Улаан-Үдын кондитерска фабрика	100	x) 95,7	5,4	1,4
Улаан-Үдын мяханай комбинат	100	66,7	—4,6	—6,6
«Бурятскагропромремонт» нэгэдэл	100	164,9	7,8	0,4
Үйлдэбэриин - кооперативна «Бурятскагромолпром» нэгэдэл	100	123,9	—	— 2
Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй мэдэлэй промышленность	97,8	101,5	3,6	1,1
«Бурятхлебпром» нэгэдэл	100	112,7	0,3	5,8
«Бурятстройматериалы» нэгэдэл	77,4	28,8	—8,4	—3,4
Нютагай промышленностиин министерство		102,5	—11,4	—11,6
	100	110,5	2,2	4,4

x) Олзо доход абаха түсэб дүүргэлтын процент.

Баунтын, Мухар-Шэбэрэй, Ивалгын, Ахын районуудһаа бэшэ республикын бусад районууд баталһан хэлсээнэй ёһоор продукци худалдаха түсэб дүүргээгүй.

Гусиноозерск, Северобайкальск хотонуудай, Улаан-Үдын Октябрьска, мүн Захааминай, Сэлэнгын, Ахын районуудай предприятинууд продукциин хэмжээе дээшэлүүлжэ, ажалай бүтээсын бодото ургалта туйлаа. «Бурятлестоппром» нэгэдэл модо, хюрөөдэмэл материалнуудые үйлдэбэрилхэ гүрэнэй захил сүм дүүргэжэ шадаа.

Продукциин гол шухала зүйлнүүдые үйлдэбэрилгэ иимэ тоонуудаар харуулагдана:

	1990 оной январь-сентябрь соо үйлдэбэрилгэдэһэниинь	Түсэб дүүргэлгын процент	1990 оной 9 һара, 1989 оной 9 һарынхида процентээр
Электрын элшэ хүсэн, миллиард киловатт-часаар	3,4	X	87
Шулуун нүүрһэн, миллион тонноор	3,2	97	94
Переменнэ тогой электродвигательнүүд, мянган хэһэгээр	9,0	97	93
Приборнууд, автоматизациин зүйлнүүд болон тэрэнэй запас хэрэгсэлнүүд, миллион түхэригөөр	15	92	105
Тэжээл үйлдэбэрилгын ба мал ажалай машина, миллион түхэригөөр	18,9	107	102
Барилгын түмэр хэрэгсэлнүүд, мянган тонноор	13	85	31
Тракторай прицеп, мянган хэһэгээр	17,7	91	103
Үйлдэбэридэ хэрэглэгдэхэ модон (совхозуудай модо бэлэдхэлгэгүйгөөр) миллион плотно кубометрээр	2,	86	84
Хюрөөдэмэл материалнууд, миллион кубометрээр	0,7	83	87
Зомгоолоор хэгдэһэн хабтагай, мянган условно кубометрээр	47,1	91	92
Целлюлозо, мянган тонноор	122,4	104	99
Картон, мянган тонноор	113,4	93	103
Барилгын хирпиисэ, миллион хэһэгээр	57,7	74	93
Цемент, мянган тонноор	499	99,1	98
Хабсаргагдамал түмэр-бетон хэрэгсэлнүүд ба зүйлнүүд, мянган кубометрээр	132,7	91	94
Асбоцементнэ хабтагай, миллион хабтагайгаар	173	95	82
Барилгын шэл, миллион дүрбэлжэн метрээр	10,7	105	97
Сонхын шэл, миллион дүрбэлжэн метрээр	10,7	105	97

Түсэбһөө гадуур 1,3 миллион түхэригэй мал ажалай машина, тэжээл үйлдэбэрилдэг түхеэрэлгэнүүд, 4,7 мянган тонно целлюлозо, 1,1 мянган тонно картон, 464 мянган дүрбэлжэн метр сонхын шэл үйлдэбэрилэгдэһэн байха юм.

Приборнуудые автоматизациин хэрэгсэлнүүдые ба тэрэнэй запас частьнуудые, 100 киловаттнаа дээшэ хүсэтэй электродвигательнүүдые, модо хюрөөдэмэл материалнуудые, зомгоолоор хэгдэһэн хабтагай, цемент, барилгын хирпиисэ, хабсаргагдамал түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдые ба зүйлнүүдые, шифер үйлдэбэрилхэ даабаринууд бэелүүлэгдэбэгүй.

Байгша оной 9 һарын туршада 1 түхэригэй продукциин гаргашэ бүхыдөө промышленностьдо 89,10 мүнгэн болоо, үнгэрэгшэ жэлэй энэ үеынхитэй сасуулхада, 0,33 процентээр ехэ болоо.

Республикын промышленностиин 27 предприяти (14 процент) ажахын тоосооной ашаг үрэтэй онол аргануудые хэрэглэн хүдэлөө. Тэрэнэй 20-ниинь ажахын тоосооной хоёрдохи янзаар, 7-ниинь арендынэ подрядай туримаар ажаллана.

Ажал эмхидхэлгын шэнэ онол аргануудта орходоо олонхи предприятинууд үйлдэбэреэ хүгжөөхөөр хараалһан ашаг үрэ туйлаагүй байна. Гансал заһабарилгын - механическа предприяти, Улаан-Үдын кондитерска фабрика 1 түхэригэй продукциин гаргаша доошолуулжа, үйлдэбэриин хэмжээе дээшэлүүлһэн, баталһан хэлсээнэй ёһоор продукци худалдаха түсэбөө сүм дүүргэһэн байха юм. Гэбэшье түсэбһөө гадуур ашаг олзо заһабарилгын-механическа предприяти абажа шадаа бшуу.

Промышленна предприятинуудай ашаг олзо 170,9 миллион түхэриг болоо. Энэнь үнгэрэгшэ жэлэй энэ үеынхитэй сасуулбал, 5 процентээр бага болоһон байна. Энэ талаар түсэб 118 процент бэелүүлэгдээ. Түсэбөөр хараалагдаһан ашаг олзотойгоор хүдэлдэг 10 предприяти, 2,2 миллион түхэригэй гарза хээ.

АГРОПРОМЫШЛЕННА КОМПЛЕКС

Республикын совхозууд болон колхозуудта поли дээрэхи намарай хүдэлмэри дүүрэжэ байна. Гэбэшье ургаса хуряалын эршэ недондонойхиһоо доогуур гээд тэмдэглэлтэй. Октябриин 22-ой байдалаар 234,1 мянган гектарай орооһото болон ороһото—буурсагта ургамалнууд сабшагдаа (тарилгын 95 процентнь, мүн недондонойхитой сасуулхада 90 процент болоно). 2 мянган гектарай 1,5 мянган гектарайнь овощ хуряагдажа, 7 мянган гектарһаа 6,9 мянган гектарай хартаабха малтагдаа.

Орооһо, хартаабха худалдалга недондонойхиһоо шархуугаар ябуулагдана. Бүхыдөө 7,7 мянган тонно тараан худалдагдаа гэхэ гү, али нёдондоной хэмжээндэ орходоо 63 процент, баталһан хэлсээнэй 16 процентнь тушаагдаад байна. Хэлсээ баталһан 13 районой табаниичь таряа гүрэндэ тушаажа эхилээгүй байха юм.

Нёдондонойхидо орходоо хартаабха 61 процент худалдагдаа гэхэ гү, али 26 мянган тонно бэлэдхэгдээ. Илангаяа хартаабха ургуулдаг районуудта хартаабха нёдондонойхиһоо багаар абтаба.

Кабанскын район хартаабха тушаалгаяа 64 процент хороогоо. Тиихэдэ Тарбагатайн—56, Мухар-Шэбэрэй—49, Загарайн район хартаабха 47 процент багаар худалдаа. Хартаабха худалдажа абаха талаар хэлсээн 42 процент болоһон байна.

Бүхыдөө 11,5 мянган тонно овощ худалдагдаа гэхэ гү, али нёдондонойхитой сасуулбал 132 процент, баталагдаһан хэлсээнэй 36 процент болоһон байна. Бүхэсоюзна болон республиканска фонднуудта 657 тонно хартаабха, 693 тонно овощ эльгээгдээ.

Колхоз, совхозуудта ажахынууд хоорондын предприятинуудта мал ажалай продуктнуудые үйлдэбэрилгэ ба малай шубуунай ашаг шэмэ иимэ байба гэбэл:

	январь — сентябрь: 1989 он	январь — сентябрь: 1990 он	1989 онойхитой сасуулхада (процентээр)
Мяхан (үүсэлэгдэхээр тушаагдаһан мал, шубуун) амидын шэгнүүрээр, мянган тонноор	47,7	46,7	98
һүн, мяхан, тонноор	157,0	158,8	101
Үнеэн бүриһөө һаагдаһан һүн, килограммаар	1845	1846	100,1
Үндэгэн, миллион монсогороор	209,4	226,5	108
Тахяа бүхэнһөө суглуулагдаһаниинь монсогороор	185	188	102

Мяха үйлдэбэрилгэ 12 райондо доошолуулагдаа, тэрэ тоодо Хурамхаанай райондо 37 процент, Зэдын райондо 28 процент, Хэжэнгын райондо 22 процент хороогдоо.

Баунтын, Загарайн, Ивалгын, Кабанскын, Хэжэнгын, Прибайкалиин райондо һү үйлдэбэрилгэ, үнеэдэй һү шэмэ доошолоо. Шубуу үсхэбэрилдэг Загарайн, Хориин районой ажахынуудта үндэгэ үйлдэбэрилгэ, тахяануудай ашаг шэмэ хороогдоо.

Колхоз, совхозууд айлнуудһаа 2718 тонно һү худалдажа абаа гэхэ гү, али жэлэй эхинэй байдалаар үнеэн бүридэ хубаарилбал, 43 килограмм болоно.

Нёдондоной энэ үеынхитэй сасуулбал, байгша ондо хүдөө ажахын предприятинуудта малай тоо толгой олошоруулхэ хэмжээн доошолоо. Гол түрэлэй адууһа малай түл түрэсэ үсөөн байба. Үхэр малай, гахайн, адуу моридой гарза дээшэлээ. Байгша оной юһэн һарада 15,8 мянган үхэр мал, 18 мянган гахай, 124 мянган хонин гарзалаа. 14 районой ажахынуудта үхэр малай гарза дэлгэрээ, 65 ажахыда гахай, 67 ажахыда хонин, 13 райондо адуу морид олоор гарзалһан байна.

Колхоз, совхозуудта, ажахынууд хоорондын предприятинуудта малай шубуунай тоо толгой иимэ байгаа гэбэл: (мянган толгойгоор)

	Октябриин 1-нэй байдалаар: 1989 он.	1990 он.	1989 онойхитой сасуулхада (процентээр)
Үхэр мал	390,7	382,8	98
Тэрэ тоодо үнеэд	109,4	109,8	100,3
Гахайнууд	127,1	114,8	90
Хонид	1633,1	1524,3	93
Шубуун	3237,7	3185,2	98

Диилэнхи районуудта малай ашаг шэмын доошолжо байхань үзэгдэнэ.

Үхэр малтай 20 районой оройдоол 5 районой ажахынуудта (Баргажанай, Хурамхаанай, Ахын, Сэлэнгын, Түнхэнэй) малайнь тоо толгой зарим тэды олошоруулагдаа. Ивалгын районһоо бэшэ бүхы районуудта гахай үсөөрүүлэгдээ, 16 районой 12-тонь хонидынь үсөөн болоһон байна.

Юһэн һарада хүн зондо 28 мянган поршоонхо, 45,2 мянган хурьган, 3,2 мянган тугал, 900,7 мянган дальбараа худалдагдаа.

Бүхы категориин ажахынуудта мал ажалай продуктнуудые худалдалга иимэ байгаа гэбэл:

	январь — сентябрь: 1989 он	1990 он	1989 онойхитой сасуулхада (процентээр)
Мал, шубуун (амидын шэгнүүрээр), мянган тонноор	54,1	51,9	96
һүн, мянган тонноор	137,1	137,9	101
Үндэгэн, миллион монсогороор	185,4	199,3	107

Юһэн һара соо мал, шубуу худалдаха талаар хэлсээтэ уялганууд 101 процент, һүн—103 процент, үндэгэн 97 процент дүүргэгдээ.

1989 онойхитой сасуулхада, энэ жэлэй январь-сентябрь һарануудта баталагдаһан хэлсээгээр мал, шубуу худалдалгаяа 102 ажахы доошолуулаа. Бүхыдөө 6437 тонно продукци дутуу бэлэдхэгдээ, тэрэ тоодо Зэдын райондо 11 ажахы (69 процент), Бэшүүрэй райондо 11 ажахы (65 процент), һү 84 ажахы, доошолуулһан хэмжээниинь 5441 тонно, тэрэ Мухар-Шэбэрэй райондо 8 ажахы (62 процент), доошолуулһан хэмжээниинь 791 тоннодо хүргэгдөө.

Үүсэлэгдэхээр тушаагдаһан малай хүшэ тамираар һула, бирагүйхэн шанартай байһан дээрэһээ мяхан багаар бэлэдхэгэнэ. Январь-сентябрь һарануудта бэлэдхэлэй эмхинүүдтэ 1914 тонно гэхэ гү, али 4 процент туранхай мал тушаагдаа. Хурамхаанай районой ажахынуудһаа хэлсээтэ уялгаар тушаагдаһан малайнь 18 процентнь туранхай байба. Баргажанай районһоо—13, Захааминай, Ивалгын, Хэжэнгын районуудһаа абтаһан малай 9—9 процентнь туранхай байгаа.

Байгша оной октябриин 22-ой байдалаар ниитын ажахынуудта 465,3 мянган тонно тэжээлэй единицын хэмжээнэй үбһэ тэжээл бэлэдхэгдээ гэхэ гү, али үхэр малай толгой бүхэндэ хубаарилбал, 9,6 центнер тэжээлэй единицэ болоно. Нёдондоной энэ үедэ 440,7 мянган тонно (9 центнер тэжээлэй единицэ) тэжээлэй единицын хэмжээнэй үбһэ тэжээл абтаа һэн.

Юһэн районой ажахынуудта үбһэ гэжээл нёдондонойхиһоо багаар бэлэдхэгдээ. Ахын, Яруунын, Захааминай райондо үбһэ тэжээлээр хангагдасань бага байна. Малай тэжээлдэ хэрэглэгдэхээр 56 мянган тонно талха тараанай зүйл бэлэдхэгдээ.

Юһэн һарада хүдөө ажахын предприятинуудта 844 трактор, 589 тракторай прицеп, 32 экскаватор, ороһото ургамалай 144, тэжээлэй ургамалай 83 комбайн, ашаанай 635 автомашина үгтөө. Гэбэшье иимэ, мүн хүдөө ажахын бусад техникээр ангаха хэлсээтэ уялганууд дүүргэгдээгүй.

Бүхыдөө 23,5 мянган тонно минеральна үтэгжүүлгэ (хэрэгтэй бодосуудыень 100 процентээр хэмжэхэдэ) үгтөө гэхэ гү, али хангалгын фондын 95 процентнь абтаа.

Агропромышленна комплекс хүгжөөлгэдэ 141,3 миллион түхэригэй капитальна һомололго хэгдээ гэхэ гү, али бүх[illegible] арадай ажахы хүгжөөл[illegible] юрэнхы хэмжээнэй 26 про[illegible] центнь болоно. Тэрэ тоодо бэ[illegible] босоруулан буйлуулха һал[illegible] ри хүгжөөлгэдэ 11,7 миллион түхэриг хэрэглэгдэбэ.

Хүдөө ажахын предприя[illegible] нуудта 7,9 мянган малай ба[illegible] таамжатай малай байрануу[illegible] гэ доро 7,5 мянган тонно ми[illegible] неральна үтэгжүүлгэ хадагал[illegible] складууд, ажахы доторой [illegible] томобилиин 60,4 километр[illegible] харгы, 450 тонныи нефтескла[illegible] дууд, 5,9 мянган гектар газ[illegible] уһалха уһалууриин түхеэрэ[illegible] нүүд ашаглагдаа. Гадна 3[illegible] мянган гектар бэлшээри уһ[illegible] луулритай болгогдожо, 17,8 мянган гектар хүдөө ажахын [illegible] зарта культур-техническэ [illegible] дэлмэри бүтээгдээ. Мүн бүхы[illegible] дөө 53,6 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэр[illegible] нүүд гэхэ гү, али жэлэй т[illegible] сэбэй 45 процентнь ашаглагдаа.

КАПИТАЛЬНА БАРИЛГА

Республикада капитальна барилгын хэмжээн үнгэрэгшэ жэлэй энэ үеынхиһээ доошолоо: элдэб газарһаа хэгдэдэг **капитальна һомололго**—121,1 миллион түхэригөөр (18 процентээр), барилга-хабсаралгын хүдэлмэри—88,5 миллион түхэригөөр, (20 процентээр), **гол фонднууд**—20,7 миллион түхэригөөр (8 процентээр). Арадай ажахын үйлдэбэриин һалбаринуудта барилгын хэмжээн илангаяа ехээр доошолоо

Гол фонднуудые ашаглалгада оруулха жэлэй түсэб дүүргэхэ ба капитальна һомололгонуудай жэлэй лимит хэрэглэхэ хоерой хоорондо горитой алгасал болоо: нэгэдэхидэнь түсэб оройдоол 29 процент, хоёрдохидонь—63 процент дүүргэгдээ. Ашаглалгада тушаагдаха объектнүүд, барилганууд дээрэ ажалай болон материальна нөөсэнүүдэй дутуудахада, иимэ ушар тохёолдоо бшуу.

Үйлдэбэриин барилга дээрэ ашаглалгада оруулалгын 9 һарын программа бэелүүлэгдээгүй. Улаан-Үдын мяханай комбинадай мал үүсэлэлгын хоёр пункт Багдарино, Нарһата тосхонуудта ашаглалгада оруулагдабагүй. Нэгэ пунктда жэлдээ 4 мянган тонно мяхан үүсэлэгдэхэ юм. Улаан-Үдэдэ баригдажа байгаа 2-дохи ТЭЦ-эй уурал үйлдэбэрилдэг котелнууд, Селенгинскын загаһанай заводой омоли үсхэбэрилдэг бааза, 2-дохи ТЭЦ-һээ Улаан-Үдэ руу дулаа дамжуулдаг [illegible] километр сорго болон бу[illegible] объектнүүд баригдажа, аш[illegible] лалгада тушаагдаагүй. Шух[illegible] 30 объектнүүдэй 25-дань б[illegible] рилгын түсэб дүүргэгдээ[illegible] байна.

Республикын подрядна эм[illegible] нүүд барилга-хабсаралгын [illegible] дэлмэриин түсэб 95 проц[illegible] бэелүүлээ. Үнгэрэгшэ жэл[illegible] энэ үеынхитэй сасуулбал, по[illegible] рядна хүдэлмэриин хэмж[illegible] 61,6 миллион түхэригөөр д[illegible] шолоо гэхэ гү, али 15 проц[illegible] болоно. Барилга дээрэ ажа[illegible] бүтээсэ 6 процентээр доош[illegible] ходо, дунда зэргын салин х[illegible] һэн 4 процентээр дээшэлүү[illegible] дэһэн байна.

Барилга-хабсаралгын эмхин[illegible] ашаг олзо абаха түсэб[illegible] 109,5 процент дүүргээ. Аш[illegible] олзо абаха түсэбтэй барилг[illegible] хабсаралгын 26 эмхинүүд 2[illegible] миллион түхэригэй гарз[illegible] ороо.

1990 оной октябриин 1-н[illegible] байдалаар капитальна бар[illegible] да **тодхогдоогүй түхеэр[illegible] нүүдэй нөөсэнүүд** 56,6 милл[illegible] он түхэриг болоһон байна. Т[illegible] рэ тоодо нормативһаа гаду[illegible] —32,7 миллион түхэригэй [illegible]

Гадаадаһаа асарагдажа, ү[illegible] тодхогдоогүй түхеэрэлгэнүү[illegible] нөөсэнүүд 1,2 миллион түх[illegible] болоно. Үнгэрэгшэ жэлэй [illegible] үеынхитэй сасуулхада, 44 п[illegible] центээр бага болоо. Бай[illegible] ондо 2,6 миллион түхэ[illegible] түхеэрэлгэнүүд гадаадаһаа [illegible] рагдаа.

ТРАНСПОРТ БА ХЭЛХЕЭ ХОЛБОО

Түмэр замай транспортда пассажирнуудай эрьесын талаар гүрэнэй захил 98,7 процент, авиатранспортда—101,9 процент бэелүүлэгдээ. Городуудта маршрутна автобусоор хүн зонине зөөжэ, олзо оршо абаха гүрэнэй захил 105,9 процент дүүргэгдээ юм. Гэбэшье пассажирска транспортын хүгжэлтэ хүн зоной эрилтэнүүдһээ гээгдэнэ.

Улаан-Үдын хүн зоной дунда хэгдэһэн асуултын дүнгүүдэй ёһоор пассажирнуудай 70 процент кассаһаа билет абажа шадаа. Тэдэнэрэй 80 процентнь хэрэгтэй үдэртөө билет аба[illegible] һан байна. Түмэр замай ваго[illegible] до билет абахын тула 25 м[illegible] нута, авиационно —1,2 час, [illegible] тобусой —7 минута зогсо[illegible] Улаан-Үдэ—Бага Хүрбэ мар[illegible] рудай автобусто, Москва-Л[illegible] да, Москва—Благовещенск ма[illegible] шрудай поезддо, Улаан-Үдэ[illegible] Москва, Улаан-Үдэ—Таксим[illegible] маршрудай самолетдо биле[illegible] абахань эгээл хүшэр гэжэ асуу[illegible] тын дүнгүүд харуулаа.

Ниитын хэрэглэмжын тра[illegible] спортаар ашаа зөөлгэ удаад[illegible] хи дүнгүүдээр тодорхойлогд[illegible] но:

	1990 оной январь-сентябрь: мянган тонно	1990 оной январь-сентябрьда процентээр
Бүхы түхэлэй транспортаар ашаан эльгээгдээ, бүхыдөө	25350,7	98
тэрэ тоодо:		
түмэр замай	10746,0	101,3
гол мүрэнэй	2209,0	98,6
автомобильна	12389,6	95,2
авиационно	6,1	88,4

Гол шухала ашаа зөөхэ гүрэнэй захил түмэр замай транспорт бэелүүлээ. Вагонуудай ашаа тээлгэ, буулгалга доро байха саг 1,7 процентээр бага болгогдожо, 21,52 час болоо. Тогтоогдоһон нормоһоо гадуур вагонуудые зогсоогоо гэбэл, силикатна хирпиисын завод (4,8 дахин), Улаан-Үдын 2-дохи ТЭЦ (3,8 дахин), Хориин райтоп (8,6 дахин), Зүүн Мүрэнэй леспромхоз (7,3 дахин), бетон блогуудые үйлдэбэрилдэг завод (4,7 дахин).

Октябриин 1-нэй байдалаар ашаа тээлгын талмайнууд дээрэ 123,7 мянган тонно шулуун нүүрһэн, 3,2 мянган тонно үнгэтэ руда, 3 мянган тон[illegible] флюс, 1,3 мянган тонно хар[illegible] металл, 14 мянган тонно це[illegible] мент, 9,4 мянган тонно ой мо[illegible] доной ашаан байгаа.

Хэлхеэ холбооной предприя[illegible] тинууд гол ажал ябуулга[illegible] 39419 мянган түхэригэй ол[illegible] оршо абаа. Хүн зондо 11,[illegible] миллион түхэригэй ханга[illegible] үзүүлэгдээ гэхэ гү, али үнг[illegible] рэгшэ жэлэй энэ үеынхи[illegible] 9,7 процентээр ехэ. Телефо[illegible] но аппарадуудые зоной гэр[illegible] тодхохо гүрэнэй захил дүүрг[illegible] Гэбэшье гэртээ телефон т[illegible] биулха тухай мэдүүлгэнүүд[illegible] хангангүй байха ушарнууд ол[illegible] шорно.

ГАДААДЫН ЭКОНОМИЧЕСКА ХАРИЛСААНУУД

Октябриин 1-нэй байдалаар гадаадын экономическа харилсаанда хабаадагшадай тоо олошоржо, 155 болоо. 1990 оной 9 һарын туршада республикын 55 предприяти 38 миллион түхэригэй эд бараа хариин гүрэнүүдтэ эльгээгээ. Энэнь баталһан хэлсээнэй 84 процент болоно гээшэ. Тэрэ тоодо хилэ шадарай худалдаа наймаагаар 0,7 миллион түхэригэй продукци эльгээгдээ.

Хариин гүрэнүүдтэ эльгээгдэһэн бүхы продукциин 90 процент түүхэй эд, материалнууд болоно. Бүхыдөө 58,9 мянган кубометр модон, 28,9 мянган кубометр хюрөөдэмэл материалнууд, 18 мянган тонно картон, 228,7 мянган дүрбэлжэн метр шэл, 169,8 миллион киловатт-час электрын элшэ хүсэн, 759 тонно нооһон эльгээгдээ.

Тэрээнһээ гадна 40 гар[illegible] предприяти эд бараа сэ[illegible] далдажа, Хитад, Монгол р[illegible] 14 миллион түхэригэй эд б[illegible] раа худалдаа. Гадаадада эл[illegible] гээгдэһэн продукциин ехэн[illegible] хуби хюрөөдэмэл матери[illegible] нууд (50 процент), целлюлоз[illegible] (12 процент), эдеэ хоолой э[illegible] бараан (8 процент), минерал[illegible] на үтэгжүүлгэ (5 процент) б[illegible] лоно.

Хариин гүрэнүүдтэй проду[illegible] ци сэхэ андалдажа, 9 миллио[illegible] түхэригэй эд бараа абаа[illegible] Гол түлэб арадай үргэн хэр[illegible] лэмжын эд бараан абтаа: [illegible] һаар оегдоһон пальто, хүр[illegible] плати, костюм (61 процен[illegible] эдеэ хоолой эд бараан: шок[illegible] ладна конфетэ, хүргэгдэһэн м[illegible] ха, печени, макароной зүй[illegible] нүүд (26 процент), холимол [illegible] жээл (6 процент).

Статистикын Буряадай республиканска управлени

ШУБУУН ДЭН НОСООЖО...

гол тулэб 1980 онhoo хэгдэжэ эхилhэн юм. «Комсомолец Бурятии» отрядай гэшүүд эндэ буужа, түрүүшын гэрнүүдые, столово, магазинуудые барижа эхилээ hааб даа. Удаань хүүргэ баригшад, түмэр харгын, автохаргын далан баригшад, Латвиин, Белоруссиин барилгашад ерэжэ, өөр өөрын поселогуудые барижа эхилээ бэлэй. Тиигэжэ Таксимо поселок Муя голой эрье дахан 12 километр зайда hунашанхай юм. Ямаршье түсэбгүйгөөр, дура зоргоороо барилга хэгдэhэн байна. БАМ-ай барилгашадай гаргаhан энэ ехэ дутагдалнуудые районой ажалшад, хүтэлбэрилэгшэд, арадай депутадууд усадхаха болоно бшуу.

Үглөө бүри ажалшадые автобусоор хүдэлмэридэнь зөөхэ ушартай бологдоно. Зарим жэжэ эмхи зургаанууд өөрын автобус бариха аргагүй. Тиимэhээ хүдэлмэридөө хожомдохо ушар гарана. Тиигэжэ КПСС-эй райкомдо, райсоведтэ, райгүйсэдкомдо, поссоведтэ тоогүй олон гомдол бэшэгүүд ородог болонхой. Хүдэлмэришэдые яажа ажалдань hаатуулангүй зөөхэ гээшэб? Энэ асуудалые Муйскын райсоведэй, Таксимогой поссоведэй депутадууд зүб тээшэнь шиидхэхэ гэжэ яhала оролдоо. Район дотор автотранспортна предприяти эмхидхэхэ гэhэн шиидхэбэри абтаhан байха юм. Энэ шиидхэбэриие манай Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Совет дэмжэжэ, ехэ туhаламжа үзүүлээ hэн.

Латвиин ССР-эй барилгашад Таксимодо ехэ барилга хээ юм. Эдэнэр барилга хэхэ даабаря сум дүүргээд, байгша оной эхинhээ нютагаа бусажа эхилhэн гээшэ. «ЛатБАМстрой» гэжэ барилга-хабсаралгын поездын коллектив автотранспортна hайн баазатай болоhон ааб даа. Энэ баазые райсоведэй, райгүйсэдкомой мэдэлдэ дэмжуулан үгэхэ хэрэгтэ РСФСР-эй арадай депутат Е. В. Басин сэхэ хабаадалсажа, аргагүй ехэ туhа хүргэбэ гээшэ. hаяшаг «Бурятавтотранс» нэгэдэлэй начальник Муйскын автотранспортна предприяти эмхидхэхэ гэhэн захиралта гаргаба. Энэнь ехэл hайн гээд hанагдана. Хуушарhан хэдэн автобус автопредприятидамнай бии байгаа. КАВЗ тухэлэй дүрбэн шэнэ аатобус «Бурятавтотранс» hаяшаг эльгээбэ. Жэлэй дүүрэтэр ЛАЗ тухэлэй зургаан автобустой болохобди. Таксимо поселок соогуур автобусууд ябадаг болобо. Ажалшадай зүгhөө гомдол бэшэгүүдэй энэ асуудалаар орохонь усөөрөө.

Иигэжэ автобусуудые тосхон соогуур ябуулха асуудал зүб тээшээ шиидхэгдэбэ гээшэ. Теэд автобусуудые hайнаар, таhалгаряагүйгөөр ябуулхын тула авто-харгые асфальтаар хушаха, заhабарилха хэрэгтэй. Манай Таксимодо асфальт-бетоной холисо хэхэ завод хоёр жэлэй тэндэхэнэ ашаглалгада оруулагдаhан юм. Тиигэжэ тосхоной гол үйлсэ, талмайнууд асфальтаар хушагдаа hэн. Автобусуудые олоор ябуулхын тула поселогой бүхы үйлсэнүүдые, дүтын hуурин тосхонууд тээшэ ошоhон харгынуудые асфальтаар хушаха бологдоно. Байгша ондо асфальтын холисо ехэ багаар гаргагдажа, даабари дүүргэгдээгүй. Барилга-хабсаралгын 694-дэхи поездын хүдэлмэришэд үйлсэ, талмай, харгынуудые асфальтаар хушаха орёо ажал хэдэг юм. Эдэнэр жэлэй эхинhээ муугаар хүдэлжэ, даабаряа дүүргэбэгүй.

Хүдэлмэришэд, оньhон техникэ, мүнгэн бии. Гансал битум үгы. Хаанаhaa битум олохобибди. Битумгүйгөөр яажа асфальтын холисо хэхэ гээшэбибди гэhэн шалтаг 694-дэхи поездын хүтэлбэрилэгшэд барина. Нээрээшье, битум хаанаhаа олохо гээшэб? Районойнгоо бүхы ажалша коллективүүдтэ хандаха ушартай бологдоно. Энэ зүйлэй ходол дуталдажа байhан дээрэhээ бидэ 500 мянган түхэриг ашаглажа шадангүй hалахамнай. Саашадаа иигэжэ хүдэлхын аргагүй гээшэ ааб даа.

Таксимодо байрын гэрнүүд дуталдана гээд дээрэ хэлээ hэм. Байрын гэрнүүдые олоор бариха гээшэ мүнөөдэрэй гол шухала зорилгонуудай нэгэниинь болоод байна. Байрын гэрнүүдые, социально-соёлой байшангуудые бэридэг Белоруссиин, Латвиин барилгашад ажалаа дүүргэжэ, нютагаа бусажа эхилбэ. Энэ барилгын эмхинүүдэй үндэhэн дээрэ өөрын районой мэдэлэй барилгын предприяти эмхидхэхэ гэhэн шиидхэбэри райсоведэй, Таксимогой поссоведэй сессинүүд дээрэ баталан абаhан байнабди. Энэ шиидхэбэриие манай Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Совет мүн лэ hайшаан дэмжэhэн байна. Район доторнай жэлдээ 8 миллион хэhэг хирпиисэ гаргаха завод баригдана гээшэ. Белоруссиин барилгашадай бодхооhон түмэр хэрэгсэлнүүдэй заводые үргэдхэжэ, гэрэй томо панельнэ ханануудые гаргаха гэhэн проект зохёогдожо байнхай. Таксимодо, районойнгоо hуурин тосхонуудта байрын гэрнүүдые олоор бариха хэрэгтэ райсоведэй, поссоведэй депутадууд гол шухала анхаралаа хандуулна.

РСФСР-эй арадай депутат Е. В. Басин, БССР-эй арадай депутадууд В. Р. Соктоев, В. В. Москаленко болон бусад манай Муйскын районой социально-экономическа хүгжэлтые түргэдхэхэ хэрэгтэ ехэ туhа хүргэнэ, ходол зүбшэл заабари үгэжэ, бидэниие дэмжэнэ.

Таксимогой шэнжэ шарай үдэр бүри гоё hайхан болоно байха зэргэтэй. Ажалшадайнгаа дулаан, зохид гэртэ олоороо түбхинэн орохо хэрэгтэ бүхы хүсэ шадалаа элсүүлжэ байнхаибди. Районой хүсэ шадалаар мяханай зүйл, hэрюун үнда гаргаха цехүүд баригдана. Энэ барилгануудта 300 мянган түхэриг оложо hомолhон зомди. Тиигэхэдэ поссоведэй мэдэлэй гостиница баригдажа эхилээ. Ерэхэ жэлдэ 8 байратай хоёр гэр ашаглалгада оруулагдахаар хараалагдана. Мүн 1260 үхибүүдэй hураха дунда hургуулиин бэрилгэ Таксимодо эхилхэмнай. Аэропорт үргэдхэн баригдажа байнхай. Ойрын сагта эндэмнай АН-24 түхэлэй самолёдууд буудаг болохоор хараалагдана. Аэропортын талмайе үргэдхэхэ тухай бэшэгүүд ажалшадай зүгhөө ехэ олоор ородог юм. Энэ хүдэлмэри богони сагай туршада хэхэ хэрэгтэмнай Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Совет туhа хүргэн, миллион түхэригэй тэдхэмжэ хээ. Байрын гэрнүүд, социально-соёлой байшангууд саашадаашье олоор баригдаха ёhотой.

А. КАРДАШ,
Таксимогой поссоведэй түрүүлэгшэ.
Таксимо тосхон.

УРИХАН ХАНДАСАТАЙ

Ахалагша медсестрагай олон тоото уялгануудые дурдаад яахамнайб, гансал хэлэхэ юумэмни гэхэдэ, иимэ: тэрэнэй хабаададаггүй ажал ямаршье поликлиникэ, больницада байхагүй. Врачнуудай, үбшэнтэдэй, сестра, санитаркануудай хоорондо урихан хандасын торгон утаhа татажа, бүхы коллективэй бата бэхи байдалые зохёодог хүн тэрэл болоно.

Улаан-Үдын Железнодорожно районой 7-дохи поликлиникэдэ ахалагша медсестрагаар Галина Мункоевна Цырендоржиева ажалладаг. Тэрэ хүнэй, эмшэлэгшын, эмхидхэгшын бүхы эрхим hайхан шэнжэнүүдые бэедээ багтаадаг гэхэдэ, алдуу болохогүй. 1976 ондо Яруунын районой Комсомольскын дунда hургуули дүүргээд, тэрэ Хяагтын медицинскэ училищида hурахаяа ороhон юм. Дүүргэмсээрээ залуу мэргэжэлтэн түрэл Нарhата тосхондоо районой түбэй больницада медсестрагаар зургаан жэлдэ хүдэлмэрилөөд, Улаан-Үдэ хото руу ерэhэн намтартай. 1985 онhoo хойшо энэ 7-дохи поликлиникэдэ таhалгаряагүй ажаллана. Түс поликлиникын ахалагша врач С. В. Шавыринагай хүтэлбэри доро уялгануудаа hайнаар дүүргээд, бүхы юумэндэ hанаагаа табяад байдаг заншалтай. Залуу медсестрануудые hургаха, хүмүүжүүлхэ ажал гарадаг. Эндэшье Галина Мункоевна ехэ оролдосотойгоор, хамсыгаа шаман оролсодог гээшэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Железнодорожно районой 7-дохи поликлиникын ахалагша медсестра Г. М. Цырендоржиева.

Ч-Д. БУДАЕВАЙ фото-текст.

МОНГОЛДО БОЛОhОН ХУРАЛДААН

Улаан-Баатар хотодо «МНР болон СССР-тэхи социальна бодото үнэн байдал: социологуудай hанамжанууд» гэhэн темээр монгол ба совет социологуудай хамтын хоёрдохи симпозиум болобо.

Совет талаhaa Москвагай, Улаан-Үдын, Новосибирскын болон Карагандагай эрдэмтэд хабаадаа. МНР-эй Наукануудай академиин вице-президент, гэшүүн-корреспондент Норавсамбуу манай делегацитай уулзажа, оронойнгоо социологическа эрдэмэй хүгжэлтэ болон саашанхи хараа зорилгонууд тухай хөөрэжэ үгөө.

Монголой ниитэ-политическэ ажабайдалда эршэмтэйгээр ябажа байhан хубилган шэнэдхэлгын үе саг ниитын эрдэмэй хүгжэлтэдэ шанга түлхисэ үгэжэ, политологиин, социологиин, политическэ экономиин эрдэмэй дабшалтада ехэ нүлөө үзүүлбэ.

Мүнөө Улаан-Баатар хотодо Наукануудай академиhаа гадна Политическэ эрдэмэй дээдэ hургуулида (урдань МНРП-гэй ЦК-гай Ниитын эрдэмэй академи байhан), гүрэнэй телевидени болон радио-дамжуулгын Комитедтэ социологическа асуудалнуудые шэнжэлдэг бүлэгүүд бии.

Энэ симпозиум дээрэ гүшэ шахуу элидхэл шагнагдаа. Монголой общёствын хүгжэлтые шэнжэлдэг эрдэмтэдэй хубилган шэнэдхэлгын үйлэ хэрэгүүдтэ хэр зэргэ эршэмтэйгээр оролсоhыень зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдаhан тэдэнэрэй элидхэлнүүд гэршэлнэ: Х. Гундсамбуугай «МНР-эй социальна үнэн бодото байдал тухай», Уртнасанай «МНР-тэ болоно байhан политическэ реформын шэнжэлэл», Одонхүүгэй «Ниитэ-политическэ үйлэ хэрэгүүд: hанамжанууд ба сэгнэлтэнүүд» гэхэ мэтэ болоно.

Совет делегациин хүтэлбэрилэгшэд В. Д. Патрушев (Москвaha) ба Ю. Б. Рандалов (Улаан-Үдэhөө) симпозиумые нээгдэхэдэ, «СССР болон МНР-эй хүн зоной сагай бюджедэй юрэнхы шэнжэнүүд болон онсо янзанууд», «СССР-эй бага нацинуудай хүгжэлтын социальна ба национальна бүридэлэй асуудалнууд» гэhэн элидхэлнүүдые пленарно заседани дээрэ хэhэн байна.

Түс симпозиум дээрэ хоёр ороной ажалшадай сагаа хэрэглэлгээр, ажабайдалай элдэб янзын асуудалнуудаар хэгдэhэн хамтын социологическа шэнжэлгэнүүдэй дүнгүүд зүбшэгдэбэ. Мүн саашадаа хамтын программын ёhoop тэдэ шэнжэлгэнүүдые үргэлжэлүүлхэ, энэ талаар Буряадай болон Монголой социологуудай хоорондо холбоо барисаа улам hайжаруулха хэрэгтэй гэжэ хөөрэлдэбэ.

Э. ДОБОЛОВА.

«БУРЯАД ҮНЭН» уншэгшэдэй hүүлээр

...ЛАЙ АСУУДАЛААР

[illegible]

...эной ажалнуудай хэрэглэжэ хангаха дүрим... идуулан, мүн захил хэгшэдтэй оеhэдтэйнь зүбгөөр, захилай бүтэхэ болзорнууд hунаагдаад байна. ...стерскойнуудкай мүнөө аха аргаараа яралтай ... хүлhoo) хэжэ үгэнэ».

Министр А. ГУСЯТИНСКИЙ.

ТАСС: ТОБШО hОНИН

ЛИПЕЦК. Уран зохёолшо Бунинай түрэhөөр 120 жэлдэ зорюулагдаhан уншалганууд эндэ үнгэргэгдэнэ. Эрдэмтэд, поэдүүд, уран зохёолшод эндэ суглараа. Уран зохёолшын орон соохи эгээ түрүүшын музейдэ шэнэ экспонадууд табигданхай. Гадна уншалгада хабаадагшад Елец шадархи Озерки тосхондо Бунинай гэртэ орожо хараха юм.

Москва шадарай Моалеевкэ hууринда Уран зохёолой жасын (Литфондын) бүхэроссиин конференци боложо үнгэрөө. 130 гаран жэлэй саада тээ байгуулагдаhан тэдхэмжэ үзүүлэлгын энэ эмхи урэн зохёолшодой зохёохы ажал ябуулгада туhалдаг юм.

Иимэ конференци табан жэлдэ нэгэ дахин үнгэргэхэ шиидхэбэри абтаhан, РСФСР-эй Литфондын устав зүбшэн хэлсэгдэhэн, хүтэлбэрилхы зургаанууд hунгагдаhан байгаа. Мүнөөнэй эрхэ байдалда уран зохёолшод хоорондоо холбоотойгоор хүдэлхэ зэргэтэй гэhэн тобшолол суглараагшад хээ. Тиихэдээ уялгануудые амяарлаха шухала гэжэ тоологдоо. Уран зохёолшодые хуулиин талаар хамгаалха, уласхоорондын харилсаануудай асуудалнуудые Уран зохёолшодой холбоон, харин уран зохёолшодто, хэблэлэй, газетэ болон журналнуудай хүдэлмэрилэгшэдтэ социально-экономическа туhаламжа үзүүлхэ асуудалые Литфонд эрхилхэ юм.

РИН ЭРДЭНИИН СОЛО ДУУДАГДАБА

...шье хэхэдээ, зу... эрхилхэдээ урда ... районой Сэ... нютагай хүн зон ...рофирмын үүсхэ... урилдаанай ...эргэдэг заншал... Октябрь hарын ...эта сэлмэг үдэр ...лта болоhон мү... гурбадахяа үнгэргэ... зон улад, зониие, хурдан хүлэгүүдые ...бисхэр дээрэ хүн... ...лэзн абалан бай...

...уутай-90» гэжэ ...дэй урилдаанда ...нуудай Ононой, Карымай районуу... гүрэнэй ко... арбаад гүйгөө... хабаадалсаба. Мү... хамта тусхай 9 ...ргэгдөө юм.

...онуудай үеэр Са... нютагай Хуан... гэжэ нэрэтэй мо... ...та үнгэргэгдэhэн ... хабаадалсаха... ...түрүүтэ адагууса... ...бидаггүй байhан ...дэ, БМАССР-эй байгуулагдаhаар 10 жэлэй ойн хүндэлэлдэ үнгэргэгдэhэн hайндэрэй үедэ моридой урилдаанай болоходо, Хуандай Соохор урилдаhан байгаа. Тиимэhээ, сагаан-шулуутайнхид хурдан хүлэгэйнгөө алдар солые мүнхэлжэ, нэрээрнь 4000 метрэй зайда тусхай шан байгуулhан юм.

Энэ удаа Сагаан-Шулуутайн «Дружба» агрофирмын Дербент гэжэ морин түрүүлэн ерэжэ, Хуандай Соохорой шанда хүртэхэдөө, нютагаархидаа ехэтэ баясуулба. Нёдондо жэлдэ районой, округой hайндэрнүүдтэ, мүн «Сагаан-Шулуутай-89» гэжэ мүрысөөндэ урилдаhан Догойн «Россия» агрофирмын Базабулук гэжэ хүлэг энэ удаа хоёрдохи hуури эзэлбэ.

Онсо тэмдэглэмэ hонин зүйл гэхэдэ, энэ жэлдэ 1500 метрэй зайда урилдаhан моридые эхэнэр зон жолоодобо. Мүрысөөнэй урид зохёогдоhон дүрим дотор иигэжэ бэшээтэй байгаа бшуу. Харахада эхэнэрнүүд унаад ябаhан гүйгөөшэ моридоо эрэшүүлhээ халташье дутуугүйгөөр жолоодохо хаба шадалтай байбад. Зүгөөр, Агын районой Хялын совхозой жолоошон Цыпелма Начиновада хүрэхэ эхэнэр байбагүй. Ушарынь тэрээнэй жолоодоhон Баланс гэжэ морин урилдаанай зүргэ дээрэ гараhан бусад гүйлгөөшэнүүдые эли бодо ахиба. Рита Соснина гэгшын унаhан Дарhанай совхозой Риск гэжэ морин—хоёрдохи, Туурын «Объединени» гэжэ колхозой Бореп гэжэ морин, жолоодогшонь Людмила Шенина шангай гурбадахи hуури эзэлбэд.

1600 метрэй зайда үнгэргэгдэhэн хатарша хүлэгүүдэй урилдаан мүн лэ суглараагшадай hонирхол татаhан байна. Энэ мүрысөөнэй эсэстэ Шэтын гүрэнэй конюшниин Логарифм гэжэ моринд хүрэжэ хатарха хүлэг байбагүй. «Дружба» агрофирмын Гарпун, «Россия» агрофирмын Оракул гэжэ морид шангай удаадахи hууринуудые эзэлбэд.

«Сагаан-Шулуутай-90» гэжэ мүрысөөнэй ехэ шанда хүртэхын түлөө тэмсэлдэ урилдаанай эхилхые хүн зон илангаяа хүлеэн ядажа байбад. Удаангүй хүлеэhэн зоной урманда эгээл хурдан 7 морид урилдаанай зүргэ дээрэ хабаяа туршабад. Хүнүүд түрүүшээр Түүргэ нютагай Ромул гэжэ гүйгөөшэ бусадhaa яаха аргагүй бүлюу байха гэжэ hанажа болоо. Ушарынь энэ морин СССР-эй чемпионадта хабаадалсажа, мүнгэн медаляар шагнагдаhан габьяатай. Харин мүрысөөнэй дүнгөөр Сагаан-Уулын Залёт гэжэ морин урилдажа, ехэ шанда хүртэбэ. Сагаан-уулынхид энэ илалтынгаа түлөө «Могойто» гэжэ агропромышленна нэгэдэлэй зүгhөө 10 мянган түхэригөөр шагнагдаба. Түүргын Ромул—хоёрдохи, Сагаан-Шулуутайн Фрам гурбадахи hуури эзэлбэд. Мүн мүрысөөнэй бусадшье зайнуудта урилдаhан моридой эзэд тусхай шангуудта хүртэбэд, хурдан хүлэгүүдэй хүндэлэлдэ морином соло зэдэлбэ. Зүгөөр тон шухалань гэхэдэ, Ага нютагаймнай арад зон эрын гурбан наадanай нэгэ дүхэриг соо анханайнгаа ёhо заншал hэргээнэ гээшэ.

Б. ГАРМАЖАПОВ,
манай корр.

Буряадай Композиторнуудай холбооной 50 жэлэй ойдо

ДУУ ЗОХЁОХО БЭЛИГ

Базар Очирович Цырендашиевай дуунуудые нэгэтэшье шагнаагүй хүн гэжэ үргэн Буряад орон соомнай олдохо аал даа?

Б. О. Цырендашиев хоёрдохи жэлээ республикынгаа Композиторнуудай холбооние толгойлжо ябана. Концертнүүдые болон зохёохы ажалай талаар элдэб уулзалгануудые эмхидхэхэhээ эхилээд, хэхэ хүдэлмэри яашаха hэм даа. Хүгжэм дуунай олон тоото хэмжээ ябуулганууд саг үргэлжэ үнгэргэгдэжэ байдаг ха юм. Илангаяа энэ жэлдэ хэхэ хүдэлмэри айхабтар ехэ байгаа. Ушарынь гэхэдэ, Буряадай Композиторнуудай холбооной байгуулагдаhаар 50 жэл мүнөө намар гүйсэбэ. Тиимэhээ алтан ойн баяр ёhололдо зорюулагдаhан олон тоото концертнүүд, тусхай зүжэгүүд, улад зонтой зохёохы ажалтанай уулзалганууд боложо байнхай. Москва хотодо тоосоото концерт болохо, Буряадайнгаа, мүн Шэтын областиин элдэб нютагуудаар манай композиторнуудай уулзалганууд үнгэрөө.

Базар Очирович хөөрэнэ:

— Ходо сүлөөгүй байгдадаг ушар ойлгосотой ааб даа. Эмхидхэлэй хүдэлмэри горитой саг эдинэ. Гадна элдэб эмхи зургаанудтай хэлсэхэ талаар сагаа баhа гээхэш. Теэд яахаб, нүхэдэйнгөө намда этигэжэ, найдажа, холбооной-нгоо түрүүлэгшээр hунгаhан хойно найдалыень харюулха хэрэгтэй. Тиигэхын тула бэеэшье, сагаашье гамнангүй хүдэлхэ ёhотойгоо hайн ойлгоноб. Хүнгэн бэшэ хүдэлмэридэмни нүхэдни туhалалсадаг ааб даа. Урда үеын композиторнуудайнгаа хэhэн, бүтээhэн хэрэгые саашань үргэлжэлүүлхэ уялгатай гээшэбди.

Б. О. Цырендашиев аялга хүгжэмдэ багаhаа дуратай байгаа. Үеынгөө нүхэр К. Базарсадаевтай багадаа эрээдүйнгөө түсэб табихадаа, габьяата дуушан композитор болохоб гэжэ хүсэдэг hэн. Харин Б. Цырендашиев заатагүй дуушан болохоб гэдэг hэн. Хүбүүнэй хүгжэмдэ бэлигтэй байhаниинь эртэ элирээ бэлэй. Багаhаа уран hайханай коллективэй эдэбхитэй гэшүүн байгаа. Удаань Улаан-Үдын хүгжэмэй училищиин хоорой-дирижёрско ба дуунай классуудта hураhан юм. Сашань мэргэжэлээ дээшэлүүлхэеэ Новосибирскын М. Глинкын нэрэмжэтэ консерваторидо композиторска класста hураа hэн. Эндэ hураха үедөө тэрэнэй түрэлхиин бэлиг илангаяа мүлигдэжэ, ялас гэмээр гаража ерээ бэлэй.

Базар Очировичай зохёохы ажалай эгээл үнэтэй тала гэхэдэ, буряад арадайнгаа аялга дуунда түшэглэжэ, бүхы дуунуудаа бэшэдэг байна.

Композиторай дуунуудтай танилсахадаа, арадайнгаа аялга дуунтай дүтэ, нягта холбоотой гэжэ абаhаар адаглахаар байдаг. Гэхэ зуура, композиторай хэлэhээр, буряадhаа гадна монгол, чуваш, татаар, солонгос, итальян аялга дуунуудые аргагүй hайхашаадаг, туhа болохоор зүйлнүүдые олодог юм. Тиимэhээ композиторай бүхы дуунуудай айхабтар хүнгэхэнөөр, уринаар зэдэлдэгынь гайхалгүй болоно. Дуунуудынь шэхэнэй хужар болон зэдэлжэ, зүрхэ сэдьхэл хүлгүүлдэг, ходо hанагдажа байдаг.

Хүгжэмөө хайшан гэжэ зохёодог тухайгаа хөөрэжэ үгыт гэхэдэ, нэн түрүүн эрхим шүлэг олохо шухала гэжэ композитор харюусадаг. Композитор буряад поэзи гүнзэгыгөөр мэдэдэг, шэнэ шүлэгүүдтэй саг соонь танилсаад орхидог юм. Б. О. Цырендашиев Буряадайнгаа поэдүүдые бултыень нюурлажа танихаhaa гадна поэт бүхэнэй бэшэлгын маяг түхэл гэхэ гү, али стиль тодорхойгоор мэдэхэ. Олон жэлнүүдэй туршада поэдүүд Даши Дэмбаев, Дондок Улзытуев гэгшэдтэй композитор дүтөөр нүхэсэдэг hэн. Эдэ хоёрой шүлэгүүд дээрэ Базар Очирович эрхим дуунуудаа бэшэнхэй. Элдэб поэдүүдтэй саг үргэлжэ харилсажа байхадаа, композитор тэдэнэй зохёохы ажалые гүнзэгыгөөр, дүтөөр мэдэрхэ болодог. «Гэртээшье, үйлсэдэшье ябахадаа, би хэрэгтэй шүлэгөө ухаан соогоо ходо дабтажа байдагби. Иихэдээд лэ бэшээ hаа, таарамжатай зохид байха ха гэжэ гүйсэд бодомжолходоо, хүгжэмөө зохёожо эхилдэг хүм»,— гэжэ композитор нэгэтэ хэлээ бэлэй. Хүгжэм бэшэhэнэй hүүлээр үшөө удаан саг соо тэрэнээ мүлидэг, эгээл таарамжатайгаар зэдэлүүлхэ аргатай инструментнүүдые тодорхойлдог юм. Иимэ айхабтар ехэ хүдэлмэриин түгэсхэлдэл хожомынь мартахын аргагүй, hайхан аялга мүндэлдэг ха юм.

Б. О. Цырендашиевай дуунууд тухай хэлэхэдээ, түрүүшын зэргэдэ алдар суута «Сэлэнгэ» гэжэ дуу нэрлэхэбди. Энэ дуун, хэнэйшье мэдэhээр, Буряад орон соогуур бүгэдэндэ hайшаагдаhан гүб даа. Энэ hайхан дуугаа бэшэhэнhээнь хойшо аяар 26 жэл үнгэрбэшье, тэрэниинь арад зон дуратайгаар дуулаhаар.

Урда жэлнүүдтэ бэшэгдэhэн дуунууд сооhоо «Уянгын дуун» (үгэнь Д. Дамбаевай) гэжэ дуу нэрлэмээр. Даруу номгохоноор эхилhэн хүгжэм зэдэлхэ бүрэе улам үргэн эршэтэй болоно. Дуу шагнажа байхада, нюдэнэй урда ууҗам тэнюун тала дайда харагдаадхидаг. Энээнhээ уламжалан, амилхада аргагүй хүнгэн болоhон мэтээр мэдэрэгдэхэ юм. Манай бэрхэ дуушан Дугаржаб Дашиевай энэ дууе ходо дуратайгаар дуулажа ябахань гайхалгүй ха юм даа. Юуб гэхэдэ, эрхим hайханаар зэдэлдэг хүгжэмтэй дуунуудые артистнууд илангаяа дуратайгаар гүйсэдхэдэг бшуу.

Дондок Улзытуевай үгэ дээрэ бэшэгдэhэн «Дуран тухай дууе» hаная. «Аажэм hэрюухэн hуниин тэн» гээд эхилдэг энэ дууе амяа абахаяа зүрхэсэнгүйгөөр шагнахаар бэшэ гү? Ямар hайханаар зэдэлдэг гээшэб! Дурсагдагша поэдэй үгэ дээрэ бэшэгдэhэн «Гуниг» гэжэ дуун бии. Хүнгэхэнөөр, ямаршье hаадгүйгөөр зэдэлhэн хүгжэмтэй дуун шагнагша бүхэнэй сэдьхэлдэ сагаахан гуниг түрүүлжэ шададаг. Нэгэтэ Дондок Улзытуевтай хөөрэлдэхэдэмни, энэ дуунай аялга хүгжэм тушаа поэт ехэ зөөлэхэноор, дуратайгаар хэлээ hэн.

Б. О. Цырендашиевай дуунууд сооhоо алиниииеньшье абаад нэрлэбэлтнай, булта ирагуу hайхан байха гэжэ зүрхэтэйгөөр хэлэхэдэ болоно. Жэшээнь, «Хабартаа», «Буряад орон», «Дэлхэй дүүрэн наран» гэhэнүүдые эндэ дурдая.

hүүлэй жэлнүүдтэ Базар Очирович Цырендашиевай дуунууд улам гүнзэгыгөөр, эршэтэйгээр зэдэлдэг болонхой. Энэ статья бэшэхэ үедөө Б. О. Цырендашиев тухай энээнhээ урид газетэнүүдтэ болон журналнуудта толилогдоhон материалнуудые уншаhан, радио-дамжуулгануудые шагнаhан байнаб. Газетын материалнуудай нэгэн соо иигэжэ бэшээтэй hэн: «Зэдэлhэн хүгжэм аргагүй hайхан байгаа. Намайе эзэлhэн бүхы мэдэрэлээ ямаршье үгөөр хэлэжэ шадахаар бэшэ hэн. Дуун соо юун тухай хэлэгдэhыень би ойлгоогүйб—буряадаар дуулаа hэн. Зүгөөр энэ ушар ямаршье удхагүй hэн. hайхан аялга сэдьхэлэймни хүбшэргэй бүхэниие дайража, үгөөр дамжуулхын аргагүй жэгтэй мэдэрэл түрүүлээ бэлэй».

Базар Очирович Цырендашиевай дуунуудта олон тоото дуратайшуул зохёохы саашанхи хүдэлмэридэнь үшөө ехэ амжалтануудые хүсэе.

О. КУНИЦЫН,
искусство шэнжэлгын эрдэмэй кандидат,
РСФСР-эй ба Буряадай ССР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагша.

ТАСС АПН
ХИЛЫН САНАhАА

[УЛААН]-БААТАР. Агуу... [Октя]бриин Социалис ре... 73 жэлдэ зорюу... СССР-эй үдэрнүүд үнгэргэгдэжэ байн... ...ба Совет арадуу... барисаан саашадаа ...хэ юм,— гэжэ ...ые нээлгын баяр дээрэ Монгол-совет барисаанай бүлгэмэй ...ведэй түрүүлэгшын орлогшо Цэрэнпэ... ...жав хэлээ hэн. ...ни ёhоной харил... ...он үе сагай шал... ...бажа гараха гэжэ ...арад этигэнэ. ...ой ба Совет-монгол барисаанай бүлгэмэй ...шо Р. М. Арсаланов митинг дээрэ баhал үгэ хэлээ.

Эдэ үдэрнүүдтэ совет уран hайханай коллективүүд бэлиг шадабарла харуулна, совет түлөөлэгшэд хото городуул болон хүдөө нютагуудай ажалшадтай уулзана. Мүнөөдэрэй совет байдалтай танилсуулха кинофестиваль, выставкэ үнгэргэгдэнэ.

ГАВАНА. Экономическа харилсан туhалалсалгын Соведэй оронуудай түлөөлэгшэдэй ээлжээтэ зүблөөн Кубын Ольгин хотодо үнгэргэгдэбэ. Никель ба кобальт үйлэдбэрилхэ талаар Лас-Камариокаста баригдажа байhан комбинадай саашанхи түсэбүүдтэ тэрэ зорюулагдана.

СЭВ-эй гэшүүн-оронуудай туhаламжаар баригдажа байhан предприяти 1993 ондо ашаглалгада оруулагдахаар түсэблэгдэнэ. 1994—1995 онуудта никель ба кобальт үйлэдбэрилгөөр түс комбинат оронoo дэлхэй дээрэхи түрүүшын hууринуудай тоодо гаргаха зэргэтэй юм. Дэлхэйн дэлгүүртэ нэгэ тонно иимэ продукциин сэн 18 мянга шахуу доллар болодог.

ВАШИНГТОН. hүүлэй жэлнүүдтэ Советскэ Союзай болон Холбоото Штадуудай хоорондохи харилсаа холбооной шэнжэ ехээр хубилhан байна гэжэ США-гай обороной министр Ричард Чейни мэдүүлбэ.

Албанай хэрэгээр СССР ошожо ерээд, Бүгэдэ ниитын амгалан тайбан байдалда туhалха эмхиин жасын гэшүүдэй урда үгэ хэлэhэн байгаа. Манай оронуудай ганса сашье президентнүүд болон гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүд бэшэ, харин сэрэгэй албан зургаануудай дээдэ тушаалта хүтэлбэрилэгшэд иимэ холбоо бэелүүлнэ гэжэ тэрэ тэмдэглээ. hүүлэй жэлнүүдтэ хоёр талын харилсаа холбооной зүблэхэ зүйл, хэлсээнүүдтэхи юрэнхы оршон байдал ехээр хубилаа. Министрэй хэлэhэнэй ёhoop, эдэ хубилалтанууд Советскэ Союзда боложо байhан ехэ шэнэдхэлгэнүүдээр тайлбарилагдана.

ТОКИО. ЕЭС-эй гэшүүн оронуудай болон Японой түлөөлэгшэдэй эндэ үнгэргэгдэhэн уулзалга дээрэ Советскэ Союзда финансова туhаламжа үзүүлхэ тухай асуудал зүбшэн хэлсэгдээ hэн. Министрнүүдэй орлогшонор болон правительствын зохихо албан зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд тэрээндэ хабаадана.

Мүнөө жэлэй июль hарада США-да индустриальна талаараа хүгжэнги долоон гүрэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй уулзалга дээрэ ФРГ, Франци болон Итали Советскэ Союзда финансова туhаламжа хойшолуулангүй үзүүлхэ тухай дурадхал оруулhан юм. Тиихэдэнь США ба Япон тэрээниие буруушааhан, совет экономикын байдалые ба хүгжэлтын хараа замуудые hайса шэнжэлхэ хэрэгтэй гэhэн юм.

БОНН. Германиин гурбан томо хото — Дюссельдорф, Гамбург болон Штутгарт өөрынгөө газар дайда дээрэ «Совет экономикын байшан» — совет-герман экономическа холбооной түб барюулха хүсэлтэй байгаа hэн. Иимэ түбтэ хоёр ороной ажал хэрэг эрхилэгшэд холбоо барисаа тогтоохо, али али талада туhатай хэлсээнүүд баталагдаха байна. Дюссельдорфын муниципалитедэй гаргадаг «Дюссельдорф» журналай hүүлшын номерто мэдээсэгдэhэнэй ёhoop, хүн зоной тоогой талаар ФРГ соогоо эгээл ехэ Хойто Рейн-Вестфали газарай захиргаанай түб болохо энэ хото шэлэгдэhэн байна.

Дэмы иигэжэ тэрэ шэлэгдээгүй: худалдаа наймаанай замуудай уулзуур дээрэ оршодог энэ хото уласхоорондын худалдаа наймаанай томо түб юм. Советскэ Союзтай болон Зүүн Европын бусад оронуудтай худалдаа наймаа хүгжөөлгэдэ тэрэ шухала үүргэ дүүргэhэн байна. Энэ хотодо 20 жэлэй саада тээ совет-Баруун Германиин экономическа холбоо барисаанай «Газ-хоолой сорогонууд» гэhэн хэлсээн баталагдаhан.

РИМ. Италиин Коммунис партиин ээлжээтэ съезд 1991 оной январиин 29-hөө февралиин 2 хүрэтэр Рим хотодо үнгэргэгдэхэ юм. «Шэнэ партиин нэрэ, hүлдэ тэмдэгүүд ба хараа шугамууд, съездын бусад зорилгонууд зүблэхэ зүйлдэнь байха.

Италиин Компартиин ниитэ национальна конференциин hүүлдэ болоhон ИКП-гэй Центральна Комитедэй пленум дээрэ иимэ шиидхэбэри абтаа.

УЛААН-БААТАР. МНР-эй Финансын министерствын болон гүрэнэй банкын мэргэжэлтэд түрүүшын монгол акцинуудые зохёон гаргаба. Үмсын хүнүүдтэ «А» тухэлэй, предприятинууд, эмхи зургаанууд болон кооперативуудта «Б» тухэлэй хоёр янзын акци нэбтэрүүлхээр дурадхагдана.

Олонниитэдэ мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд иимэ акцинуудтай танилсаа. Тэдэнэй хэрэглэгдэжэ эхилхэдэ, гүрэнэй зөөриие үмсэдэ дамжуулха хэрэг түргэдхэгдэхэ юм. Монголой финансын хүдэлмэрилэгшэдэй мэдээсэhэнэй ёhoop, булта шахуу промышленна предприятинууд, аграрна ажахынууд, кооперативууд ба бусад эмхинүүд акционернууд болохо аргатай. Дулаанай томо электростанцинууд, түбэй аэропорт, магад, түмэр замай транспорт болоод ниитэ гүрэнэй удха шанартай бусад зарим объектнүүд лэ акционернэ бололожо шадахагүй юм.

Арадай театрнуудай харалга

ОРЁО ХУРСА УДХАТАЙ ЗҮЖЭГҮҮД

Эдэ үдэрнүүдтэ Улаан-Үдэдэ Зүүн Сибириин арадай театрнуудай зональна фестиваль боложо дүүрэбэ. Фестивальда хабаадахаяа хамта дээрээ һайн дуранай 17 коллектив ерэһэн юм. Түбэгай АССР-һээ, Эрхүүгэй, Шэтын, Амарай областьнуудһаа Красноярска хизаарһаа. манай Буряадһаа Улаан-Үдэдэ суглараһан арадай театр бүхэн нэгэ зүжэг харуулаа. Түсхай жюри зүжэг бүхэниие сэгнэжэ, фестивалиин түгэсхэлдэ дүн согсологдохо байба. Тиимэһээ театр бүхэнэй эрхим бүтээлээ харуулһаниинь ойлгосотой. Жэшээлбэл, Красноярска хизаарай Лесосибирскын арадай театрайхид А. Дударевай «И был день» гэжэ зүжэг харагшадай болон жюрин гэшүүдэй анхаралда дурадхаба.

Мүнөөнэй хүлгөөтэ үе сагта хүл мүрөө алдаһан, олон юумые ойлгожо ядаһан хэдэн зон бог шорой хаядаг газарай ойро орбогор багахан байра соо амидарна. Тэдэнэй дунда үнгэрһэн дайнда хабаадаһан үбгэн, «афган» хүбүүн, хүдэлмэришэн бии... Энэ зүжэг хаража һууходо, М. Горькиин «На дне» гэжэ зүжэгэй үйлэнүүд гансата һанагдаадхёо һэн.

Иимэ, социальна талаараа орёо хурса удхатай зүжэгүүдые арадай театрнуудай олонхидынь харуулна. Арадай коллективүүдэй ябуулжа байһан хүдэлмэриин энэ талые онсолон тэмдэглэмээр. Имагтал энээгээрээ зүжэг бүхэн харагшадай зүрхэ сэдьхэл хүлгүүлдэг, тэдэниие бэе тээшэ татадаг байна ха юм.

Буряадһаамнай фестивальда Барханай, Захааминай арадай театрнууд хабаадана. Тиихэдэ буряадаар зүжэг харуулһан үшөө нэгэ коллектив гэхэдэ, Агын автономито округой Зүдхэлиин коллектив болоно. Энэ театрай режиссёр Намсалма Дамбиеана Дамдинцыренова коллектив тухайгаа иигэжэ хөөрэбэ:

— Манай театр 1979 ондо байгуулагдаһан юм. Областной драмын театрай сценэ дээрэ Хоца Намсараевай «Жаргалай түлхюур» гэжэ зүжэг түрүүлэн табяа һэмди. Тэрэл жэлдэ арадай гэһэн нэрэ зэргэтэй болообди. Тэрэ гэһээр арбаад жэл үнгэршэбэ гээшэ. Энэ хугасаа соо хорёод зүжэгүүдые харуулаабди. Тэдэнэй соохоо «Талын басаган», «Гэсэрэй зүрхэн» гэһэнүүдые нэрлэе. Эдэ жэлнүүдтэ коллективтэмнай 72 хүн хабаадаһан байна. Тэдэ элдэб наһанай, элдэб мэргэжэлтэй зон. Үнинэй гэшүүд соохоо Базар-Гүрэ Батажаргалов, Цырен-Доржи Цыденов, Гэсэгма Дашиева, Петр Дугаржапов Даша-Нима Раднаев гэгшэдые дурдахамни.

Манай зохёохы ажалай гол шэглэл гэбэл, буряад зонойнгоо урданай ажабайдал, мүнөөнэй үйлэ хэрэгүүдые зураглалга мүн болоно. Жэшээнь, репертуартамнай Хоца Намсараевай «Гурбан хүбүүн» Намжил Балданогой «Гэсэрэй зүрхэн» гэжэ зүжэгүүд түрүү һуури эзэлдэг юм.

Округ соогуураа ходо ябажа, зүжэгүүдээ олоң зондо харуулнабди. Гадна Хэжэнгын аймагаар ябаа һэмди. Мүн Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын сценэ дээрэ «Гэсэрэй зүрхэн» гэжэ зүжэгөө табяабди. Энэ зүжэгнай телевидениеэр харуулагдаһан юм.

Энэ фестивальда «Сагаан һэеын харгы» гэжэ шэнэ бүтээлээ харуулаабди. Исай Калашниковай «Шулата зэбүүн саг» гэжэ романай удхаар табигдаһан энэ зүжэгые залуу режиссёр Аюша Бортоев бэлдэһэн байна.

Д. ДАМБАЕВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Шэтын областиин Краснокаменск хотын «Камертон» гэжэ арадай театрайхид Н. Эрдманай «Самоубийца» гэжэ зүжэг харуулна.

Д. АЛТАЕВАЙ фото.

Угай бэшэгэй ула мүрөөр

БАРГА БУРЯАДУУД ТУХАЙ

ҮБЭР-МОНГОЛДО ажаһуудаг барга буряадууд анхандаа Байгал далайн эрьеэр һууриижажа байһан юм. Барга буряад болбол эртэ урдын баян түүхэтэй, нүүдэлшэ эргэд (зон) гээшэ. Тэдэнэй аха заха үбгэд хадаа хитад судар ном соо тэмдэглэгдэжэ, анхарал татуулһан байна. Барга буряадууд урданай нүүдэлшэ зон байгаад, Хинган уулын, Үдэ голой хүбөө эрьеэр нютаглажа, нүүжэ ябаһан юм.

Мүнөө үедэ барга буряад Хүлэн-Бүйр аймагта һуухаһаа гадна Шэлин гол, Хара-Мүрэнэй, Шэжэсэн зэргын газар нютагуудаар һуудаг юм.

Барга буряад зон эртэ урда сагһаа бүрилдэһэн нэгэ яһатан гээшэ. Үгэ хэлэнэйнгээ талаар буряад хэлэндэ дүтэ юм. Анханай барга буряад зон 621 ондо Сүй улас түрын бэшэгтэ дурдагдаһан байна. 732 ондо барку (барга) зон түүрэг уластай Туула мүрэнэй эхиндэ дайлалдаһан гэнэ.

Эртэ урда барга угсаатан түүрэг хан уласта харьяатай байһан байгаад, 7-дугаар зуун жэлэй үеэр Тан уласта орожо, түүрэг хан уластай хэдэн жэлдэ дай хэһэн байгаа.

6—8-дугаар зуунай үедэ байагу (баргу) гэдэг угсаатан болбол Монин арадахи урданай олон угсаатанай дотор холилдон оршолжо, Туула, Онон голнуудай хажуу газар, Хүлэн, Бүйр гэжэ хоёр нуурай баруун хүбөөдэ нютаглажа, табин мянган үхэтэ болоһон байгаа. 647 он багта барга буряад зургаан түмэн — 60.000 мянган үрхэтэ зонтой гэхэ гү, али нэгэ түмэн сэрэгтэй, ехэ угсаатан байһан гэнэ. 723 ондо Орхон голой Цайдамда бодхооһон түүрэг Кюле-Тэгин шулуун хүшөөгэй бэшэг дээрэ ба-йа-ку (баргу) угсаатанай тэдээнтэй дайлалдажа байһаниинь тэмдэглэгдэнхэй.

Хүлэн, Бүйр гэжэ хоёр нуурай хүбөөдэ һууһан барга гэдэг угсаатан гээшэ тэндэ боложо байһан элдэб шалтагаанһаа хүлгэжэ, баруун-хойшоо нүүгээд, Байгалай оршон газарай Хорихон аймагтай ниилээд, хожом барга яһатан боложо бүрилдэһэн гэхэ.

Мүнөөнэй барга буряад болбол ниилэхэһээ хойшо хэдэн үе болоно. Алиниинь хорихон, алиниинь баргаб гэжэ мүнөө үедэ илгахын аргагүй. Эртэ урдын хойто зүгэй Байгалай эрьедэ ондо ондоо угсаатанууд зонхилдог, олониинь баран нүүдэлшэ байһан тула нэгэ орон нютагта байһан дээрэһээнь уг узуурыень бэдэржэ олохын аргагүй.

Зургаадугаар зуунһаа хойшо хэдэн зуун үе соо Сүй, Тан уласууд, Хойто талаар нютаглажа һууһан угсаатаниие нэгэдхэн абажа байһан үе болоно. Тиигээд Хойто зүгэй олон угсаатанай доторһоо түүрэг хан улас мандажа байгаа. 552 ондо тэрэ мүхэдхэн хосоржо, 745 онһоо хойшо уйгуур хаанта улас мандаад, 840 ондо мүхэн унажа, хожом хиргиз хан мандаад, удангүй али олон хаантан дарагдажа, хосоржо байһан сагта барга буряад яажа амидаржа, зон боложо таһарһан байнаб?

Эртэнэй барга буряад хорихон угсаатаниие досоогоо багтаагаад, хойто зүгэй олон угсаатан болбол Монголой үндэр хадаар, Байгалай зүүн талын Сибирь, Монголой үргэн уудам тала нютагта амидаржа, нүүдэлдэ шэлжэжэ, харилсан ниилэжэ, ядаржа, олон удаан жэлнүүдые үнгэргэжэ байһан арад зон гээшэ.

Барга угсаатан болбол Байгалай оршондо наймадугаар зуунай һүүлэй үедэ, юһэдүгээр зуунай эхинэй үеэр ерэһэн байха. Арбан нэгэдүгээр зуунай үе болоходо, барга, хори-түмэд зэргын жэжэ угсаатан нэгэдэжэ, улам улам ниилэжэ байһан болоно.

Тэрэ үедэ Нашан-Баатар гэжэ хүн Байгалай оршондо баргануудта ерэжэ һууһан тухай түүхэ бии юм. Тэрэ хадаа алдар суутай Алан-гуагай одхон хүбүүн Бодончор Мунхагай аша хүбүүн байгаа. Нашан-Баатар Баргада ерэжэ, хүрьгэн болобо. Нашан-Баатар Номолон эхэһээ гараһан долоодохи хүбүүн болоно. Номолон эхын нютагтаа байхада, залайрнууд алаад, зургаан хүбүүдыень тэндэ хороожо, нэгэ хүбүүниинь түлеэн доро хоргодожо, амиды гараа. Тэрэнь Хайта гэжэ нэрэтэй. Хайта хожом Баргуджин нютагта ерэжэ, үдэжэ олон болоһон юм. Нашан-Баатар олон аймагуудые дайлажа, хуряажа, аажам амар һууба. Солон, мэргэд, барга нэгэ гарбалтай гэдэг. Солон гээшэнь барга бэшэ. Харин солон гэдэг тэрэ үедэ Баргуджин голой дээдэ урасхалаар нютаглажа байһан урданай аймаг зон мүн. Түүхын хэрэг үйлэнүүд болбол арбан нэгэдүгээр зуунһаа эхлэн хоёрдугаар зуунай эхин хүрэтэр болоо.

Энээнһээ үзэбэл, Баргажан хадаа Чингис хаанһаа долоон үе дээшээ болохо Нашан Баатарһаа абаад, үбгэ эсэгэ болохо Бардам-Баатар хүрэтэр боржигон обогтоной зонтой ураг саданар боложо, тэдэнэр захирагдажа байһан байна.

Энэ үедэ барга, хорихон; тухайлбал, хори-түмэд улам ниилэлсэжэ, хиян (боржиган) яһатаниие багтааһан, өөрө оршоной ондоо аймаг угсаатанай хүнүүдые бэедээ абажа, арбан нэгэдүгээр зуунһаа арбан хоёрдугаар зуунай үедэ барга яһатан хүсэд бүрилдөө.

Эртэ урдын барга угсаатан Байгалай зүүн хүбөөдэ ерэһэнэй удаа нютаглаһан газар уһаниинь тэдэнэй нэрээр нэрлэшэн, Баргуджин гол, Баргуджин-Тукхэм гэжэ алдаршаһан байгаа хэ. Тиигээд арбан хоёрдугаар зуунай үедэ Байгалай зүүнхойто талаһаа Сэлэнгэ мүрэнэй адаг хүрэтэр үргэн уужам нютагта байһан хори-түмэд, барга буряад зэргын жэжэ аймаг угсаатанууд баран дээрээ барга гэжэ юрэнхылдөө нэрэтэй байһан юм. Түмэд болбол барга яһатанай нэгэ һалаа болохо. Түмэд аймаг гээшэ Монголой түүхэдэ хэлэгдэдэг хори-түмэд болоно. Эртэ урда сагта Монголой Гүбиин, уһанай ойро уулые түшэжэ, ой шугы соогуур амидаржа байһан барга хожом газар бэлшээриин муу болоходо, нүүжэ арилһан гэхэ. Хори-түмэдтэй хамтаржа, нэгэдэжэ болоо. Хори үбгэнэй арбан нэгэ хүбүүдэй нэрээр нэрлэгдэһэн обогууд буряад баргын дотор олон обогууд гол боложо оролсоһониинь мүнөө хүрэтэр ябадаг.

6—7-дугаар зуунай үедэ тэмдэглэгдэһэн ба-йа-ку (баргу), хорихон угсаатан сохом хаанаһаа угтай юм бэ? Иимэ асуудал гараха ёһотой. Эртэ урдын монголшуул буряад хэлэтэй байһан гэжэ үзэхэ гэдэг зүб байна.

Чингис хаан 1207 ондо Жучи гэжэ хүбүүгээ ойн эргэдые эзэлхэ гэжэ сэрэгтэйгээр мордуулһан байна. Жучи Ангарай эрьеэр Енисей мүрэн хүрэтэр ябажа, буряад, барга, хамниган зэргын яһатаниие мэдэлдээ оруулжа тэхэрээ. Тиихэдэ Чингис хаан хүбүүгээ соёрхон шагнажа, тэдэ ойн арад зониие захиржа бай гэжэ тогтоол гарһан гэхэ. Баргадууд Чингис хаанай үедэ ехэ үйлэ зүдхэлдэ үнэн хүсөө үгэжэ, монгол үндэһэтэнэй мандал, хүгжэл, бүхэ дундын үндэһэтэнэй ехэ нэгэдэлые бэелүүлхэдэ, өөрын хуби нэмэри үзүүлдэг байһан.

Монголой улас түрэ, түүнэй залгамжа болохо ехэ Юуван уласай үедэ барга яһатанай зон хойто, урдын орондо таран бутаржа ябаһан байна. Тэрэ сагай Үбэр-Монгол нютагта ошоод байбашье, олон зониинь баһал Байгал далайн оршондохи нютагтаа үлөө.

1368 ондо Тогоон-Түмэр хаан Бээжэнһээ ухарин гаража, ехэ Юуван уласые мүхэдхүүлжэ, үгы болгохо хүсэлөө бэелүүлхэ гээ. Тогоон-Түмэр хаанай хүбүүн Аюушарадар хадаа баруунхойшоо гаража, Хэрлэнэй уужам газараар ябажа, 1371 ондо Хара-Хэрэм хотодо хүрэбэ. Тэндэ Бэлигтэ-хаан Юуван уласые дамжуулан һуужа байгаа.

Тэрэ сагта барга буряадууд Юуван уласай мэдэлдэ орожо байһан байна. 14-дугаар зуун жэлһээ хойшо 15-дугаар зуунай һүүл хүрэтэрхи үеын баргу буряад тухай материал хомор юм. Хожомой түүхын материалһаа үзэбэл, барга буряад тэрэ үедэ Чингисэй ээд хаадта захирагдажа байһан байна. 1464 ондо Мандухай сэсэн хатан наһа бараа. Эрынь аша хүбүүн Батамүнхын долоон наһатайдань ураг холбожо, хаанай һуури залгуулаа гэжэ мэдээжэ. Тиигээд Даян хаан бутарһан монгол үндэһэтэниие нэгэдхэхэ талаар ехэ хүдэлмэри ябуулаа. Бүгэдэ Монголые дахин мандуулаа. 15—16-дугаар зуунай үедэ барга буряад Даян хаанай Батамүнхын ашада захирагдажа байгаа. 14-дугаар зуунһаа хойшо барга гэжэ нэрэ буряадтай хамта ябадаг болобо.

13-дугаар зуунай үеһөө эхилээд, хамагай ойро үе хүрэтэр барга гэдэг нэрые зарим үедэ дэлгэрэнгы удхатайгаар хэлэдэг, хэрэглэдэг байгаа. Байгал нуурһаа зүүлжээ нэмжыһэн үргэн уудам газарые баргашуулай нютаг гэжэ заадаг. Үнэндөө тэрэ үеын хирээр барга буряад ойро зуура илгаатай байһаншье, байгаад, Байгалые тойрон нютаглажа байһан буряад гэдэг нэлэнхы нэрээр түүхын хуудаһанда ороһон байна. Барга буряадые буряадһаа һалгаан хэлэжэ болохогүй.

Баргашуул урда Хинган дабаанай үбэрөөр нютаглажа байһан XX зуун жэлэй эхинэй зарим материалнууд соо бэшэгдэнхэй. «Хүлэн-Бүйрэй тобшо тэмдэглэлдэ» иигэжэ бэшээтэй: **«Хуушан барга Гадаада Монгол-Халхын харьяата юм. Хилэ хизаарта һуудаг... Оросой хизаарта орожо, Шэн уласай Энхэ Амгалан хаанай үедэ — Оросые дайлаһан үедэ Оросой хизаарһаа ерэжэ, найман хошуунда орожо, Хара-Мүрэнэй Цицикарай хажууда һуужа, һүүлэй сагта Хинган дабаанай арын зүүгээршэг газар һуури эзэлжэ ажаһуудаг болоо».**

Барга буряадай нэгэ бүлэг зон 16-дугаар зуунай һүүл багта Бүүбэй-Бэйлэ хаанай мэдэлдэ байхадаа, Хинган дабаанда хүрэжэ, Нсса уула, Үдэ голдо хүрэһэн байна. 17-дугаар зуун жэлэй гарахада, урда зүгэй монгол аймагууд удаа дараа Манжада эзэлэгдээ. Тэрэ үедэ Монголой Лигдэн хутагта хаан Манжые эсэргүүсэһэн байна. Энэ үедэ монгол үндэһэтэн хойто захаар нютаглажа байһан барга-буряад Оросой сагаан хаанта уласай захиргаантай ушаржа байба. Сагаан хаанта Оросой зон барга буряадай нютагта түрин орожо ерэһэн түүхэтэй. Тиихэдэнь барга буряадай талаһаа эсэргүүсэлгэтэй ушарһан байба. Тэрэ сагта барга-буряад Монголой Түшээтэ хаанай мэдэлдэ байһан байгаа. 1675 ондо Түшээтэ хаан гурбадахи түлөөлэгшэдэй бүлэгые томилон, Москва оруулжа эхилээ:

— Орос сэрэг ерээд, манай зониие, мал һүрэгые барижа абаашаһан юм. Манай алба татабариин эргэд зон болохо буряадуудай һуудаг газарые орос сэрэг суйдхэбэ. Буряад зон ажал, амидаралаа алдажа, дүрбэн зүгтэ арилба...

Барга буряадай зарим хэсэгэйхид эхэ нютаг дээрээ байһаар байжа, сагаан хаанай хүүли засагта ороо юм. Зариманиинь сагаан хаанта засагһаа зайлажа, Байгалай баруунһаа зүүн тээшээ, Байгалай зүүнхойноһоо урагшаа нүүһэр, Ниршүүһээ зүүлжээ гаража ябалай. Ондооогоор хэлэбэл, барга буряадай нэгэ хэсэгэйхид ууган газар дээрээ Оросой харьяатан боложо, нүгөөдүүлынь тэрьелэн зайлажа, таража, бутаржа, Байгалай баруун талаһаа Хара-Мүрэнэй эрье хүрэтэр, үргэн уудам нютагта һууриижаһан байна. Иигэжэ нүүжэ, шэлжэжэ байгаад, ородуудта эсэргүүсэжэ, угсаатан хэлбэри маягтай болоо.

Оросой хасагууд 17-дугаар зуун жэлэй табяад оной эхинэй үедэ Загса гэжэ нэрэтэй дагуурай һууриниие дайлан эзэлээд, 1657—1658 онуудта Загса Нэрүүбшэдэ цайжа (хэрэм) байгуулһан түүхэтэй. Тэрэ үедэ ородуудай эзэлһэн газарта барга буряадууд Халха-Монголой харьяатан болоод байгаа. Энээнэй урда Байгалай эрьеһээ Ороһоо тэрьелэн нүүжэ, Ниршүүгэй тала газар ерэжэ, адуу малаа үсхэжэ байгаад, баһал ородуудай мэдэлдэ ороһон байна. Энэ болбол барга буряад болоно.

Цайжые үгы болгохо гэжэ барга буряадууд, дагуурнууд, һангинууд зэргын арад зон эрид шанга эсэргүүсэжэ байгаа. Монголой хаанта ноёд монгол нютагта баһа хэрэм тогтоохогүй гэжэ эсэргүүсэн сохилдоһон түүхэтэй.

1664 ондо Түшээтэ хаан, Сэсэн хаан мэтэнэр ородуудай урдаһаа Ниршүү руу сэрэг ябуулба. 1688 ондо түмэн шахуу монгол сэрэг Сэлэнгые,

СУУТА ДОМОГ ТУШАА

Абай-Гэсэр тухай үльгэр домог буряад, монгол зоной анха урда сагһаа бии болгожо, хадагалан гамнажа, үеһөө үедэ дамжуулжа байһан ухаан бодолой эрдэни зэндэмэни болоно. Тэрэниие шэнжэлэгшэд нэн түрүүн Зүүн Сибириин болон Түбэй Азиин түүхые, этнографиие ба соёл гэгээрэлые шэнжэлхэ талаар тон ехэ удха шанартай зохёол гэжэ тоолодог байгаа.

Байгша һарада М. Горькиин нэрэмжэтэ республиканска научна библиотекэдэ «Гэсэр» шэнжэлэгшэдтэй уулзалга болоһон байна. Хэлэ бэшэгэй эрдэмэй докторнууд А. М. Уланов, С. Ш. Чагдуров, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат Е. О. Хундаева, түүхын эрдэмэй кандидат Б. С. Дугаров, Бүхэроссиин соёлой жасын Буряадай таһагай правлениин түрүүлэгшын орлогшо Ю. И. Будаев гэгшэд энэ уулзалгада хабаадажа, үгэ хэлэһэн байна. Эпос шудалха хүдэлмэри тэрэнэй түбэг бэрхэшээлтэ зам, орёо хүшэр хуби заяан тухай, тэрээндэ Буряадай олониитын зүгһөө нэгэ үе анхаралай һулаһан, нэгэ үе шангадаһан тухай гэршэлнэ.

«Гэсэрэй» буряад хэлэн дээрэ хэблэгдэһээр 21 жэл үнгэрөө гэжэ энэ уулзалгада хабаадагшад онсо тэмдэглэбэ. Буряадай номой хэблэл ураар шэмэглэһэн ном буряад хэлэн дээрэ гаргахаар хараална. Ехэ удха шанартай, туһатай хөөрэлдөөн болоһон байна.

Р. БАТОМУНКУЕВА,
М. Горькиин нэрэмжэтэ республиканска научна библиотекын ахалагша библиотекарь.

Футболоор ветерануудай дунда Забайкалиин кубогта хүртэхын түлөө мүрысөөн түрүүшынхиеэ үнгэргэгдэжэ эхилбэ. Тус кубогые Шэтын областиин Физкультура болон спортын комитет эмхидхэһэн байха юм. Байгша ондо түрүүшынхиеэ бии болгогдоһон кубогта хүртэхын түлөө Ангарск, Шэтэ, Улаан-Үдэ хотонуудай футболистнууд-ветерануүд хабаадалсана.

«НАҺАТАЙШУУЛ ГЭН ГЭҺЭЭ...»

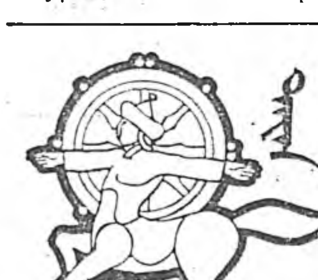
— Түрүүшынхиеэ эхилһэн нааданда мүнөө гурбан хотын ветерануүд хабаадаха дуратай байһанаа мэдүүлээ һэмди. Шэтын суглуулагдамал командын ветерануүд Ангарскын футболистнуудта айлшалхадаа, талмайн эзэдые 4:3 гэһэн тоотойгоор илажа гараһан юм,— гэжэ Улаан-Үдын ветерануудай командын тренер Ю. К. Поздоровкин хөөрэнэ.

Улаан-Үдын футболистнуудай командын бүридэлдэ урдандаа «Сэлэнгэ» командада наадаһан футболистнууд оруулагдаһан юм. Эдэнэр хэд бэ гэхэдэ, вратарьнууд Вадим Титов, Рафаил Галимов, футболистнууд Виктор Чикачев, Юрий Воеводин, Алексей Кизеев, Юрий Матусевич, Валерий Михнов, Николай Трифонов, Владимир Плюснин, Григорий Гребенщиков, Николай Сычев, Юрий Изюмцев, Валерий Ведерников гэгшэд болоно. Үнгэрэгшэ амаралтын үдэр Буряадай ССР-эй 25 жэлэй ойн нэрэмжэтэ стадион дээрэ үнгэргэгдэһэн уулзалга харахаяа футболой нааданда дуратайшуул олоороо ерээ. Улаан-Үдын футболистнууд Михнов, Изюмцев, Сычев, Ведерников гэгшэд айлшадай ворота руу бүмбэгэнүүдые сохижо, уулзалгаяа 9:2 гэһэн тоотойгоор шүүжэ гараба.

Улаан-Үдын ветерануүд харюугай уулзалга үнгэргэхөөр Шэтэ хото мордобо.

— Наһатайшуул гэн гэһээ, бултадаа һайн бэлэдхэлтэй, урданайхидаал адли шүүхэ эрмэлзэлтэйгээр наадажа, билэнэрые баясуулба,— гэжэ ЛВРЗ-гэй спортын клубэй директор В. Д. Филатов омогорхоно.

Т. БАДМАИН.

«ДАЯН»

(Түгэсхэл. Эхиниинь октябриин 17, 18, 19, 23, 25, 30-най номернуудта).

Упр. 31. Забилан һуугаад, хоёр гараараа үбдэгөө адхажа, сэдьхэл доторсо элдэб ушарые заахашье бодонгүйгөөр һууха. Энээниие үдэшэлэн хахад час шахуу хэбэл, тархи толгой һонор боложо, юумэ шэнжэлхэ шадабари улам дээшэлнэ.

Упр. 32. Шарын халуунтай хүн зунай үглөөгүүр наранай дээрэ мандажа, шүүдэрэй хатаха үедэ зөөлэн зүлгэ дээрэ хоёр гараа шэнээ мэдэн һунгаажа, хоёр хүлөө шанга забилан эльгэ түрижэ хэбтэхэ хүдэлгөөниие хахад час үлүүтэй хэбэл, шарын халууниие арилгана.

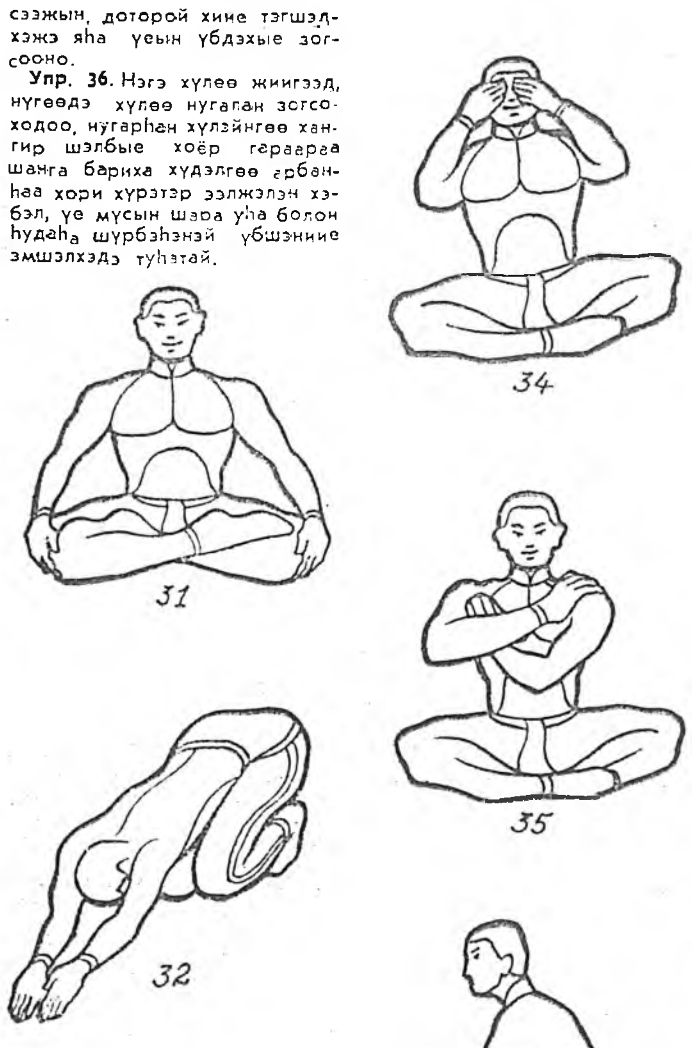
Анхарагты: үглөөгүүр эртэ ба үдын халуунда хэжэ болохогүй.

Упр. 33. Хоёр үбдэгөө бохиилгон һууЖа, хоёр гарайнгаа альганууды өөдэнь харуулан шадал соогоо һарбайха хүдэлгөөниие хэбэл, бадаган ужанхайе арилгана.

Упр. 34. Забилан һууЖа, хоёр гарайнгаа дүрбэн хургаар нюдөө бүтүүлжэ һууха хүдэлгөөниие үдын наранай халуунда ба үбэлэй саһанай гэрэлтэй үдэр хахад час хэбэл, шуһа ба хэтэрмэ халуунда ябажа, нюдэнэй хараа муудаһые эмшэлхэдэ туһатай. Энэ арсаланай нюдөө аняад һуухые һануулна. Арсалан болбол ехэнхидээ нюдөө аняад хэбтэдэг ха юм.

Упр. 35. Забилан һууЖа, хоёр гарaa тохоногоороо нугалан, мүрһөө шанга барижа, бэеэ зүүн баруун тээшэнь мушхаха хүдэлгөөе үглөөгүүр юһэн час ба арбан часай хоорондо арбаһаа хори хүрэтэр хэбэл, сээжын, доторой хиие тэгшэдхэжэ яһа үеын үбдэхые зогсооно.

Упр. 36. Нэгэ хүлөө жиигээд, нүгөөдэ хүлөө нугалан зогсоходоо, нугарһан хүлэйнгөө хангир шэлбые хоёр гараараа шанга бариха хүдэлгөө арбанһаа хори хүрэтэр ээлжэлэн хэбэл, үе мүсын шара уһа болон һудаһа шүрбэһэнэй үбшэниие эмшэлхэдэ туһатай.

31 32 33 34 35 36

Сэнхир экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.35—«Овраги»—4 серитэй уран һайханай фильм. 3-дахи, 4-дэхи сери. 12.10—Баримтата фильмүүд. 12.30—Дэлхэйе тойрон. 13.30—Время. 16.45—Баримтата фильм. 17.15—«Фантастическая тетушка»—уран һайханай фильм. 2-дохи сери. 18.10—Уран шүлэгэй долгин дээрэ. 18.15—Хүүгэдтэ дамжуулга. 19.15—Россин парламентын мэдээсэл. 19.30—Время. 20.00—Ажалай курьер. 20.30—Мультфильмнүүд. 20.40—«Овраги»—4 серитэй уран һайханай фильм. 4-дэхи сери. 22.00—Время. 22.30—Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд. 22.35—Литературно-Уран һайханай «Үгэ» программа. 00.35—Шэнэ һониной албан.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.15—Баримтата фильм. 9.35, 10.35—Информатикын ба тоолон тодорхойлхо техникын үндэһэ һуури. 10.05, 11.05—Немец хэлэн. 11.35, 12.35—Юрэнхы биологи. 10-дахи класс. 12.05—«ТелеЭКО»—журнал. 13.05—«Дождь в чужом городе»—уран һайханай фильм. 2-дохи сери. 14.10—Баримтата фильм. 14.30—Мультфильм. УЛААН-ҮДЭ. 17.30—Мультфильм. 17.50—«Гал ба хүнүүд». 18.10—«Микрофон хүдэлгэгдэбэ». 18.50—Байгал. 19.10—«Театральна уулзалга». 20.10—Арадай депутадуудай городской Соведэй сесси дээрэ. 20.55—Соносхолнууд. МОСКВА. 21.00—«Амгалан нойрсогты, багашуул!» 21.15—Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд. 21.20—Угай артистнар. 22.40—РСФСР-эй Верховно Соведэй сессиин дневник. 00.40—«Отпуск в сентябре»—уран һайханай фильм. 1-дэхи сери.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто

«РСФСР-эй газар дээрэ ССР Союзай зургаануудай актнуудые хэрэглэхэ тухай» Россин Совет Федеративна Социалис Республикын Хуули ба энэ хуулиие хүсэндэнь оруулха тухай РСФСР-эй Верховно Соведэй тогтоол.

Н. И. Рыжковой барилгашадтай уулзалга.

Баргажанай районһоо абтаһан мэдээсэлнүүдэй суглуулбари.

Бодото Байдал ба тэрэнэй тайлбаринууд. «Ашаг олзоёо бү алдагты» (республика дотор ургаса хураалгын байдал тушаа).

КПСС-эй ветерануүд тухай дүримэй проект.

СПОРТЛОТО

1990 оной октябриин 20-до үнгэргэгдэһэн 42-дохи тиражай дүнгүүдые «Союзспортлото» нэгэдэл соргсолбо.

«45-һаа 6-ень тааха спортлото»: 2.052.319 билет ороо. Зургаан номер хэншье таабагүй, табан номер (33 карточка) таагшад—2.878 түхэриг, дүрбэн но-

НАШ АДРЕС: 670000, УЛАН-УДЭ ул. Каландаришвили, 23

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора — 2-68-08, зам. редактора — 2-62-62, отв. секретарь — 2-50-52, секретариат — 2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды — 2-60-91, 2-56-23, промышленности и строительства — 2-61-35, агропромышленный — 2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта — 2-69-58; культуры и школ — 2-60-21, 2-57-63; информации — 2-34-05; переводов — 2-54-93; писем и селькоров — 2-67-81; корректорская — 2-33-61; выпускающие — 2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин — 91-1-44, г. Северобайкальск — 35-73, п. Хоринск — 55-6-90, г. Закаменск — 31-61, п. Кырен — 91-9-79, п. Агинское 3-40-69. Директор издательства — 2-37-32, бухгалтерия — 2-33-77, вахта — 2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901

Газета отпечатана республиканской типографией Госкомиздата Бурятской ССР. Д... 2-40-45 Заказ № 250.